

Міністерство культури України
Національна історична бібліотека України

**Літопис
Національної історичної
бібліотеки України
(1939-2014 рр.)**

*До 75-річчя
Історичної бібліотеки*

Київ 2014

УДК 02(477-25)
ББК 78.3(4УКР-2)
Л646

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Національної історичної бібліотеки України
Протокол №4 від 25 вересня 2014 р.*

«Літопис Національної історичної бібліотеки України: (1939-2014 рр.)» містить відомості про події в житті книгозбірні за 75 років її існування.

Видання стане в пригоді дослідникам історії бібліотечної справи, викладачам та студентам, історикам та краєзнавцям.

<i>Упорядник</i>	Світлана Смілянець
<i>Редактори:</i>	Алла Скорохватова Тетяна Кудласевич Ольга Михайлова
<i>Відповідальна за випуск</i>	Алла Скорохватова

Літопис Національної історичної бібліотеки України (1939-2014) / Нац. іст. б-ка України ; упоряд. С.І. Смілянець ; ред.: А.В. Скорохватова, Т.С. Кудласевич ; відп. за вип. А.В. Скорохватова. – К., 2014. – 50 с.

ПЕРЕДМОВА

Літопис Національної історичної бібліотеки України (НІБУ) починається з часу її заснування – 4 вересня 1939 року, коли Народний Комісар освіти УРСР видав Наказ № 4740 «Про організацію Державної історичної бібліотеки» на виконання постанови РНК УРСР від 11.07.1939 р. № 720.

Перший Літопис (1939-1999 рр.) складено і надруковано у ювілейному збірнику, що побачив світ у 1999 році і присвячувався 60-й річниці Історичної книгозбірні.

Другий Літопис (1939-2009 рр.) здійснено в електронному варіанті – виготовлено подарунковий компакт-диск до 70-річчя Державної історичної бібліотеки України (ДІБУ).

Третє видання Літопису (1939-2014 рр.), приурочене до 75-ї річниці заснування НІБУ, продовжує попередні видання та висвітлює нові сторінки історії книгозбірні. Видання підготовлено за наслідками моніторингу діяльності НІБУ, висвітленої на сторінках наукових видань з історії бібліотечної справи в Україні,

а також із щорічних інформаційно-статистичних звітів Бібліотеки.

Значно доповнено розділи періоду 1941-1943 років; внесено хронологічні уточнення за 1968-1999 роки; написано новий розділ за 1999-2013 рр.; віднайдено відомості про директорів, які очолювали Бібліотеку з часу її заснування і донині. Літопис також доповнився даними про працівників, які доклали багато зусиль для відродження Історичної книгозбірні у повоєнний період та зробили великий внесок у її розвиток в наступні роки.

«Літопис ...» стане в пригоді дослідникам історії бібліотечної справи, викладачам та студентам, історикам, краєзнавцям.

Літопис Національної історичної бібліотеки України (1939-2014)

1939 р.

4.09. На підставі наказу РНК УРСР за № 4740 “Про організацію Державної історичної бібліотеки” почала своє існування Державна історична бібліотека України у м. Києві, нині – Національна історична бібліотека України (НІБУ), директором якої був призначений **А.Решетніков**.

25.12. Затверджено “Положення про Державну історичну бібліотеку”, в якому були визначені:

- загальні положення та завдання Бібліотеки;
- форми управління;
- фінансування;
- особовий склад працівників.

1940 р.

Для налагодження роботи до Бібліотеки були направлені випускники історичного факультету Київського університету: Георгій Вигура, Кирило Лозовик. Завідувачем відділу комплектування призначено Мартинова, а Нікольську (Селівачову Н. С.) – вченим сек-

ретарем, Гусєву К. В. – секретарем-друкаркою, директором – **І.М.Льовшина** (підписи в трудовій книзі Нікольської про відзначення 5.11.1940 р. і про звільнення 8.07.1941 р.).

1941 р.

16.01. В журналі «Комуніст», № 13 надруковано статтю «Створим наукову бібліографію історії України», в якій автори – наукові працівники Бібліотеки М. Козиренко, І. Кравченко, враховуючи незадовільний стан у розвитку бібліографії історичних наук, зокрема, історії України запропонували: «При Державній бібліотеці УРСР створити єдиний універсальний опис книг, журнальних і газетних статей і бібліографій з історичних наук і, зокрема, з історії України – центральну універсальну картотеку».

На початку війни та під час фашистської окупації м. Києва Бібліотека зазнала великих збитків. Про цей трагічний період функціонування історичної книгозбірні свідчать документи, що збереглися в державних архівах м. Києва.

В науковому збірнику: *Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941-1943): Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського*

НАНУ, Держ. ком. архівів України; ред. О. С. Онищенко, уклад. Л. А. Дубровіна. – К., 2004. – 814 с. вперше представлені документи з історії бібліотек Києва, в тому числі й Історичної бібліотеки періоду нацистської окупації 1941-1943 рр. На сторінках цього збірника офіційна назва «Державна історична бібліотека України» вживається в кількох варіантах: Бібліотека [Києво-Печерської] лаври, Історична бібліотека, Історична бібліотека в лаврі, Лаврська бібліотека, Наукова історична бібліотека, Науково-історична бібліотека. Подаємо описи документів в хронологічному порядку:

С. 206. 09.10.1941 – «Нотатки про стан Історичної бібліотеки: фонд – 180 тис. од. зб., у тому числі 60 тис. малоцінної літератури; складовою фонду є бібліотека митрополита Флавіана (20 тис. од. зб.), частина літератури не облікована.

Підпис: директор бібліотеки Горохолінська»

С. 206. 10.10.1941 «Історична бібліотека. Список наявних співробітників бібліотеки (8 осіб).

Підпис: директор бібліотеки Горохолінська»

С. 212. Доповідна записка від 29.10.1941 «завідуючої Науково-історичною бібліотекою І.Д. Горохолінською – інспектору бібліотек Тарнавському. Повідомляється, що 19 жовтня 1941 р. представниками СС було запропоновано залишити приміщення та здати ключі від бібліотеки. Висловлюється прохання виділити нове приміщення або дозволити працювати у старому».

С. 221. Доповідну записку складено у першій половині листопада 1941 про затвердження від 15 листопада директорами київських бібліотек осіб, які були тимчасово призначені виконувачими обов'язки керівників бібліотек, зокрема, **Горохолінську І.Д.** – т.в.о. директора Науково-історичної бібліотеки від 11.10.1941 р.

С. 229-230. «Звіт про роботу бібліотеки за листопад 1941. Зазначається, що бібліотека знаходиться на території Лаврського монастиря, потерпіла від вибухів, частково пограбована. Наприкінці жовтня вхід в бібліотеку був заборонений. Співробітники працювали для забезпечення збереженості фондів. Бібліотеці виділено нове приміщення у центрі міста.

Підпис: директор Горохолінська».

С. 230. 05.12.1941. – «План роботи бібліотеки на грудень 1941 р. Передбачається проведення організаційних заходів для переїзду до приміщення колишньої школи на вул. Ірининській, 6. Зазначається, що прихильне ставлення д-ра фон Франке до бібліотеки є гарантією вирішення питань щодо матеріального забезпечення. Штат бібліотеки – 8 осіб, фонд – 180 тис. од зб.

Підпис: директор Горохолінська».

С. 235. На кінець грудня 1941 подано матеріали до звіту щодо обстеження бібліотек м. Києва. Зазначається, що «найбільш цінні фонди були вивезені ра-

дянською владою (евакуйовані до м. Уфи). Подається перелік колекцій, вивезених... з бібліотеки лаври – найбільш цінні стародруки у 30 ящиках (які були доведені тільки до м. Харкова)»

С. 236. На кінець грудня 1941 «Німецькими службами, передусім групою д-ра Паульсена, були вилучені значні фонди, обсяг яких встановити неможливо: протягом 2-х місяців група працювала у головному приміщенні БАН і конфіскувала велику кількість як закаталогізованих, так і неопрацьованих книжок; ... з бібліотеки Києво-Печерської лаври – всі книжки із загальної історії України».

1942 р.

С. 245-246. «Науково-історична бібліотека. Звіт за січень 1942: зазначається, що найважливішими були процеси упорядкування фондів у Лаврському монастирі (2146 од.); виявлення безгосподарних бібліотек (обстеження помешкань по вул. Рильського, Леонтовича, Ірининській). Найбільшу кількість виявлено по вул. Леонтовича, 5 (25 тис. томів). Опрацьовано 45 тис. томів тощо.

Підпис: директор Горохолінська, секретар Юдіна».

С. 247. «Науково-історична бібліотека. План роботи на лютий 1942 Заплановано перевірку безгоспо-

дарних бібліотек (вул. Житомирська, Рейтарська, Золоторівська, Театральна, Георгіївський пров.) та упорядкування (спільно з БАН) фондів Бібліотеки пропагандистів. Планується перевезти з нерозібраних фондів до бібліотеки 8 тис. кн. од.

Підпис: директор Горохолінська, секретар Юдіна».

С. 275-276. Звіт за квітень 1942 : про взяття під контроль, конфіскацію та вивезення бібліотечних фондів зазначається, що «Обстежено приміщення монастирів [Києво-Печерської] лаври, завдяки чому вилучено додатково ще 5 тис. книжок, переважно політичного змісту. Крім того, 500 Біблій у цінних окладах зі скарбниць Музею «безбожників» перенесені до Історичної бібліотеки».

С. 279. 01.05.1942. «Історична бібліотека – фонд налічував бл. 180 тис. томів, переважно історичного змісту, у тому числі – 40 тис. томів релігійної літератури. Серед них багато книжок латинською, польською, німецькою мовами, надрукованих у Західній та Центральній Європі.

Приватні колекції Історичної бібліотеки:

- митрополита Флавіана (20 тис. томів, переважно релігійного змісту);
- генерала Потоцького;
- київського купця і бібліофіла Маклакова;
- численні стародруки – Біблії, Євангелія, псалтирі XVI-XVII ст. тощо. Фонди цієї бібліотеки

для зберігання і подальшого опрацювання були перевезені до приміщення колишньої Бібліотеки ім. ВКП(б)».

С. 304-305. 11.07.1942. «Відповідь на запит щодо церковно-богословських бібліотек... Зазначається:... Друга за значенням та обсягом богословська бібліотека Флавіана, що була в лаврі, перевезена до Київської міської публічної бібліотеки [КМПБ]».

У примітці до цього повідомлення є такі відомості: «Бібліотека митрополита Флавіана знаходилася на території Києво-Печерської лаври і формально належала БАН, однак у 1931 р. була передана Музейному містечку. У 1941 р. вона перебувала у складі Історичної бібліотеки, що розміщувалася на території лаври. У 1942 р. перевезена до КМПБ для переміщення до Німеччини».

С. 308. 20.07.1942. «Оперативний звіт за травень-червень 1942 р. ... Основна робота проводилася в переданій Штадткомісаріатом Міській бібліотеці, куди у травні було перевезено з лаври 150 тис. томів з Історичної бібліотеки».

С. 313. 01.08.1942. Тижневий робочий звіт робочої групи «Київ», зондерштаб бібліотек за 27.07-01.08, а також за липень 1942 р. «Про відбір книг в різних бібліотеках: Історичній бібліотеці у лаврі, приватних бібліотеках м. Києва; зокрема в Історичній бібліотеці закінчено опрацювання фондів, розпочате у середині червня. Разом з приватними бібліотеками було уком-

плектоване цінне зібрання монографій, продовжуваних видань і журналів. З 300 тис. переглянутих видань для ЦБВШ було відібрано 9608 видань, для Східної бібліотеки 5395 видань. Повністю укомплектовано 17 назв журналів, 11 назв наукових серій. Доукомплектування ще бл. 500 назв буде продовжено іншою зондер-групою».

С. 319. 18.08.1942. «Інструкція з відбору книг з так званої «Лаврської бібліотеки» для Східної бібліотеки. Відбираються російські та українські книжки, які опубліковані до 1917 р. і стосуються Росії. В першу чергу, вилучаються документальні джерела з різних галузей знань: збірники документів, мемуари, зібрання законів, давні акти, зібрання листів, звітів, статистичні матеріали, ілюстрації тощо. Також без винятку збираються словники, книжки з расової політики (теорія та родоводи), національного питання, народознавства, давньої історії, церковної політики, філософії, психології, мистецтва, бібліотекознавства, книгознавства, бібліографії, з історії євреїв і масонів, журнали. Для видань з інших галузей знань встановлюються певні обмеження».

С. 321-322. «Пояснювальна записка [без підпису] від 25.08.1942 ... Науково-історична бібліотека, що до війни містилася в лаврі і мала фонд 180 тис. кн. од. Внаслідок воєнних дій приміщення бібліотеки було зруйновано, проте її фонд у цілому зберігся. Бібліотека

переїхала до нового приміщення (вул. Ірининська, 6). Потім ця бібліотека влилася в БАН ».

У виданні Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (далі – ХДНБ): *Бібліотека в історичному просторі трьох епох: до 125-річчя ХДНБ ім. В. Г. Короленка: нариси.* – Х.: «ІРІС», 2011. – С. 158-159 йдеться:

«У 1941-1943 рр. у ХДНБ ім. В. Г. Короленка тимчасово зберігались книжкові фонди ряду бібліотек ... Більшу частину цих зібрань, які надійшли до Бібліотеки незадовго до окупації, зберегти не судилося. Фашисти все ж таки встигли відправити до Німеччини колекцію Історичної бібліотеки у Києві... Колекція стародруків Історичної бібліотеки є однією з найдорожчих втрат української культури в роки Другої світової війни. Книги були перевезені з Києва до Харкова для подальшої евакуації, але залишилися в окупованому місті під наглядом працівників ХДНБ ім. В. Г. Короленка.

Із спогадів [співробітниці ХДНБ] М. І. Румницької: ... Це були стародруки – дивовижні видання. Коли прийшли загарбники, ми їх перенесли з ящиків до відділу обробки й прикрили різними книгами. У кінці лютого [1942 року] в Бібліотеці з'явилися два фашисти і почали вимагати 3000 книг, перевезених з Києва. Треба було віддати. [Анастасія] Омеляненко вирішила декілька книг розсунути по полицях ... Але, на жаль, нам це не вдалося, бо загарбники нишпорили скрізь, оглядали всі полиці, і, знайшовши декілька книг, на-

гримали на Омеляненко, звеліли все вийняти, погрожуючи мало не розстрілом за приховування хоча б однієї книги.

... Можна зробити висновок: представники групи Кюнсберга, які наприкінці 1941 – на початку 1942 року спеціально розшукували київські книжкові колекції для відправки до Німеччини, зуміли «вийти на слід» зібрання Історичної бібліотеки і в кінці лютого чи на початку березня знайшли його в Харкові. Невдовзі книги було відправлено до Німеччини».

1943, 1944, 1945 рр.

В ці трагічні роки війни Бібліотека майже припинила свою роботу через великі збитки, про що свідчать відомості з додатку до «Акту про збитки ДІБ України, вчинені німцями під час окупації м. Києва»: Знищено:

- всього 533 тис. книг вартістю 5 млн. 41 тис. карбованців. Серед них – книжкові фонди Києво-Печерської Лаври (бібліотека Флавіана), які було передано до ДІБ перед війною;

- алфавітний і систематичний каталоги обсягом 1 млн. карток вартістю 250 тис. крб.;

- працю: “Бібліографія до історії України” обсягом 30 тис. анотованих карток вартістю 300 тис. крб.*

У цей період в Бібліотеці працювала вчений-історик Герой Радянського Союзу Людмила Михайлівна Павличенко, яка в складний для країни час вже ставила питання відновлення роботи Історичної книгозбірні, про що йдеться в її статті («Правда України», 1944, 15 серп.).

1946 р.

27.07. Постановою Ради Міністрів УРСР** відновлено роботу Державної історичної бібліотеки УРСР. Директором призначено **М.І. Закопайла**, який очолив роботу по збиранню фонду. З Німеччини до Бібліотеки повернуто майже 21 тис. томів книг, з інших бібліотек було передано 5 тис. томів книг. Таким чином, на кінець року книжковий фонд Бібліотеки склав 90 тис. томів книг.

Штатний розклад:

I. Адміністративна частина – 9 осіб.

II. Відділ комплектування – 5 осіб.

III. Відділ обслуговування – 4 особи.

---

* Из материалов Черезвычайной Комиссии: Дело №3, лист 42. // Архів Держави і права. - Ф.1620.-Оп.3.спр. 275. - С.23-25.

** Розпорядження Ради Міністрів Української РСР № 711-р від 27.07.1946 р. , м. Київ.

IV. Відділ бібліографії і консультацій – 5 осіб.

V. Відділ стародруків і рукописів – 3 особи.

VI. Відділ спецфонду – 2 особи.

Всього – 28 працівників.

1947 р.

З цього року фонд поповнювався з Московського колектора наукових бібліотек обов'язковим примірником. Від бібліотек і установ одержано 243 тис. книжок.

24.09. Зроблено перший запис в інвентарній книзі № 1.

Для ДІБ тимчасово надано приміщення в Київському історичному музеї (нині – Національний історичний музей України, вул. Володимирська, 2).

1952 р.

30.06. Бібліотека почала обслуговувати читачів. Надано приміщення в будинку Київського Планетарію по вул. Челюскінців, 17 (нині – вул. Костьольна), де розмістилася лише частина (100 тис. томів) фонду. Обладнано читальний зал на 60 місць. Решту фонду (майже 200 тис. томів) розміщено в непристосованому складському приміщенні Лаврської дзвіниці.

1953 р.

Кількість читачів зростає і залишається нагальною потреба приміщення. Більшість книжкового фонду законсервована і недоступна для читачів. Бібліотека продовжує інтенсивно працювати: вже створено генеральні систематичний і алфавітний каталоги для службового користування; випущено перший рекомендаційний покажчик «10-річчя визволення Києва від німецько-фашистських загарбників»: бібліогр. пам'ятка (К., 1953. – 23 с.).

1954 р.

По міжбібліотечному абонементу (МБА) ДІБ обслуговує вже 66 абонентів. Водночас Бібліотека розгорнула бібліографічну діяльність: видано декілька посібників, здебільшого це – рекомендаційні покажчики, такі, як: «300-річчя возз'єднання України з Росією (1654-1954)»: бесіда про книги (Х., 1954. – 46 с.), який склала Р. С. Кац – одна з тих бібліографів, котра започаткувала видання бібліографічної продукції в ДІБ.

1955 р.

1.09. За Наказом Міністерства культури УРСР розпочалася відбудова приміщення корпусу № 7 му-

зею-заповідника «Києво-Печерська Лавра» (нині – Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник) площею 2000 м², де передбачалося розмістити книжковий фонд та читальний зал на 200 місць.

Започатковано фундаментальний бібліографічний довідник для наукових працівників «Історія Києва» (з найдавніших часів до наших днів).

1956 р.

ДІБ разом з Інститутом історії АН УРСР розпочала фундаментальну бібліографічну працю “Історія України” в 3-х томах.

1957 р.

Алфавітний каталог налічував 90882 картки.
Систематичний каталог – 156235 карток.

1958 р.

Вийшов друком бібліографічний довідник «Історія Києва» (з найдавніших часів до 1861 року). Вип.1-й, I-го тому обсягом 329 с.

1959 р.

Вийшов друком бібліографічний довідник «Історія Києва» (з 1861 до 1917 рр.). Вип. 2-й, I-го тому обсягом 443 с.

Бібліотека розпочала перегляд і обробку фонду, який упродовж багатьох років зберігався в приміщенні Лаврської дзвіниці.

1960 р.

3.11. Директором ДІБ призначено **Лерія Леонідовича Макаренка**. Бібліотека одержала приміщення корпусу № 20 на території музею-заповідника «Києво-Печерська Лавра» площею 360 м², де в найбільшій кімнаті розмістилося книгосховище на 300 тис. примірників книг. Запроваджено відкритий доступ читачів до книжкових фондів у філіалах, читальному залі, бібліографічному відділі, частково – на абонементі. Бібліотека працювала в дві зміни.

Створено генеральний алфавітний та систематичний каталоги, систематична картотека журнальних і газетних статей, алфавітна картотека рецензій, картотека авторефератів.

Випущено: «Бібліографію російської та української бібліографії по історії Української РС»: наук.-допом. бібліогр. покажчик / склад.: Р. Кац, Ф. Максименко. – К., 1960. – 154 с.

1961 р.

1.01. У фонді ДІБ було вже 367167 одиниць книгозберігання.

Бібліотека підготувала:

Науково-бібліографічний збірник № 1 / редкол.: П. І. Жевахов, Г. М. Курій, Л. Л. Макаренко (відп. ред.), Н. М. Шеліхова. –К., 1961. – 122 с., на сторінках якого висвітлювалась наукова діяльність Бібліотеки, в основному, в галузі історико-краєзнавчої роботи та пов'язаними з цим окремими питаннями бібліотекознавства і бібліографії. Головна мета цього збірника – поширення кращого досвіду бібліотек з питань краєзнавства.

1962 р.

ДІБ розпочала створення довідково-бібліографічного апарату для 26-томного видання «Історія міст і сіл УРСР». Основоположним документом видання унікального 26-томного енциклопедичного довідника «Історія міст і сіл Української РСР» стала Постанова ЦК КПУ за № 16/18-3 від 29 травня 1962 р. «Про видання історії міст і сіл Української РСР».

1963 р.

Листом Міністерства культури УРСР № 8-332 від 22.02.1963 р. на ДІБ покладено обов'язки з координації роботи бібліотек України у створенні унікальної «Зведеної картотеки матеріалів з історії міст і сіл Української РСР».

З цього року Бібліотека систематично здійснює методичну допомогу бібліотекам України в краєзнавчій роботі.

Створена «Зведена картотека матеріалів з історії міст і сіл Української РСР», яка на кінець року налічувала понад 100 тис. карток.

29.05. Відбулося розширене засідання Вченої Ради Бібліотеки за участю представників Ради Міністрів УРСР та багатьох бібліотек м. Києва, де обговорювалися основні принципи побудови «Зведеної картотеки...», і в результаті розроблені такі регламентуючі документи: «Інструктивно-методичний лист по складанню бібліографії з історії міст і сіл області» (К., 1963. – 3 с.); «Інструкція по відбору, опису та анотуванню матеріалів для картотеки «Історія міст і сіл Української РСР» (К., 1963. – 3 с.).

У II кварталі побачив світ другий том бібліографічного покажчика «Історія Києва»: Київ соціалістичний. Вип. 1. (1917 – червень 1941 р.). – 518 с.; Вип. 2 (1941-1961). – 328 с.

Структура Бібліотеки :

- абонемент,
- читальний зал,
- відділ іноземної літератури,
- 3 філіали, в т.ч. для юнацтва.

1964 р.

ДІБ відзначила 25-річний ювілей.

За 10 років (з 1953 р.) підготовлено і випущено масовим тиражем 22 праці.

З цього року Бібліотека вивчає і аналізує стан краєзнавчої роботи бібліотек країни. Наприклад: «Аналіз звітів обласних бібліотек з питань краєзнавчої роботи за ... рік» (К., 1964. – 12 с.); «Планування краєзнавчої роботи районної бібліотеки: (метод. поради)» (К., 1964. – 5 с.).

Відбулися зміни в структурі Бібліотеки:

- створено відділ науково-бібліографічної та інформаційної роботи; сектор краєзнавчої роботи в науково-бібліографічному відділі;

- почав обслуговувати читачів відділ рідкісних та стародрукованих книг (фонд 19125 одиниць друку).

1965 р.

Значно зміцнилися ділові зв'язки Бібліотеки з науковими установами, які були залучені до створення 26-томного видання «Історії міст і сіл УРСР».

Було випущено:

Короткий список бібліографічних джерел на допомогу в написанні історії міст і сіл Української РСР / склад.: К. М. Єрмак, А. І. Ісай, Л. А. Канделло, В. П. Титаренко, Н. М. Уманська. – К., 1965. – 31 с.

14-16 вересня вперше відбулася республіканська нарада-семінар бібліотечних працівників з питань краєзнавчої роботи, організована відділом бібліотек Міністерства культури України та ДІБ, на якій узагальнено досвід роботи бібліотек з питань краєзнавства.

1966 р.

Завершено упорядкування фонду в книгосховищі корп. № 29.

ДІБ розпочала друкувати поточний бібліографічний покажчик «Нові надходження книг з історії в Державну історичну бібліотеку», який з 1966 до 1981 рр. виходив щомісяця.

Побачив світ науковий збірник:

Краєзнавча робота бібліотек України: метод. матеріали з питань краєзн. роботи б-к / ред. П. І. Жевахов. – К., 1966. – 232 с.

Випущено науково-допоміжний бібліографічний показчик:

Бібліографія російської і української бібліографії по історії Української РСР (1956-1965 рр.) / склад.: Н. М. Шеліхова, О. С. Ровнер. – К., 1966. – 128 с.

1967 р.

За успіхи в бібліотечній справі та пропаганді книги ДІБ нагороджена дипломом II ступеня Всесоюзного огляду бібліотек.

За вагомий внесок у розвиток бібліотечної справи та історичної науки директор ДІБ Л.Л. Макаренко відзначений орденом «Знак Пошани».

1968 р.

За участю науковців Інституту історії України АН УРСР розпочато роботу над науково-допоміжним бібліографічним показчиком «Історія Української РСР».

Видано науково-допоміжний показчик:

Статистика народного господарства і культури Української РСР: бібліогр. показчик / склад.: Д. С. Альохін, Н. М. Уманська. – К., 1968. – 291 с.

1969 р.

ДІБ виповнилося 30 років.

Бібліотека знаходиться в приміщенні міського Планетарію, а також займає частину 24 і 29 корпусів на території заповідника «Києво-Печерська Лавра».

- Загальна площа – 2000 м²
- Загальний читальний зал – 60 місць.
- Структура Бібліотеки – 8 відділів.
- Штат – 78 працівників.
- Книжковий фонд – 572546 прим.
- Обслуговує 6000 читачів.

1970 р.

Переїзд і освоєння нового приміщення. Бібліотека має корпус № 24 (площею 1985 м²).

Таким чином, в Бібліотеці обладнано читальні зали:

- загальний читальний зал – 85 місць;
- зал для наукових працівників – 10 місць;
- зал періодики – 6 місць;
- зал стародрукованих та рідкісних книг – 8 місць.

Це дало змогу поліпшити обслуговування читачів, кількість яких становила вже 6007 осіб.

Бібліотека видала методичні матеріали:

Стан роботи і завдання обласних бібліотек по посиленню допомоги авторським колективам і редакційним колегіям у завершенні підготовки 26-томного видання «Історія міст і сіл Української РСР» / підгот.: Д. С. Альохін // Робота бібліотек Української РСР: метод. матеріали. – К., 1970. – Вип. 13. – С. 67-73.

1971 р.

14.03. Директор ДІБ Л.Л. Макаренко підписав «План переходу ДІБ УРСР на нову структуру», затверджений Міністерством культури УРСР від 17 грудня 1970 р.:

1. Дирекція.
2. Відділ комплектування фондів:
  - група поточного комплектування;
  - група обмінних і резервних фондів.
3. Відділ обробки літератури і організації каталогів:
  - сектор каталогізації;
  - сектор систематизації.
4. Відділ зберігання літератури:
  - група основного книгозберігання;
  - група гігієни і реставрації;
  - диспетчерський пункт.
5. Відділ читальних залів:
  - загальний читальний зал;

- зал для наукових працівників;
- зал історії України;
- зал періодики;
- кабінет нових надходжень;
- сектор масової роботи.

6. Відділ МБА та заочного абонементу (ЗА).

7. Відділ міського абонементу історичної літератури з сектором історичної літератури іноземними мовами.

8. Відділ стародрукованих та рідкісних книг.

9. Відділ довідково-бібліографічної та інформаційної роботи.

10. Науково-бібліографічний відділ:

- сектор наукової та науково-інформаційної бібліографії;
- сектор історичного краєзнавства з групою історії міст і сіл України;

11. Адміністративно-господарча частина.

На базі відділу обслуговування були створені:

- відділ зберігання літератури;
- відділ читальних залів;
- відділ МБА та ЗА;
- відділ міського абонементу історичної літератури з сектором історичної літератури іноземними мовами.

Фонди ДІБ зберігаються в центральному книгосховищі (Лавра, корп.24), книгосховищі № 1 (Лавра, корп. 29), книгосховищі № 2 (вул. Челюскінців, нині – вул. Костьольна, 17).

Розгортається інформаційна робота в ДІБ:

- щомісяця друкуються бюлетені «Нові надходження з історії в ДІБ УРСР»;

- двічі на рік виходять інформаційні списки «Методична робота для вчителів історії»;

- читачам надано 1727 бібліографічних довідок;

- розпочато «літературні п'ятниці» у Бібліотеці;

- щомісяця 136 науковим установам і закладам надається інформація про нову літературу. Читачам надіслано 65 інформаційних списків.

Популяризації ДІБ серед широкого загалу сприяли інформаційні повідомлення в місцевій та республіканській пресі та на радіо. Впродовж року зроблено 22 повідомлення, з них по радіо – 9, в пресі – 13.

Побачив світ I-й випуск щорічного науково-допоміжного бібліографічного покажчика:

Історія Української РСР : наук.-допом. бібліограф. покажчик за рік 1968 / Держ. іст. б-ка УРСР: уклад.: В. І. Грицаєнко та ін.; редкол.: Л.Л. Макаренко та ін. – К., 1971. – 414 с.

Відділ стародрукованих та рідкісних книг склав каталоги:

- «Русская сатирическая периодика 1905-1907 гг.»;

- «Книги гражданской печати 1708-1825 гг.».

1972 р.

У травні Бібліотека брала участь у підготовці Все-союзної наукової конференції (м. Київ) «Про досвід написання історії міст і сіл, фабрик і заводів, колгоспів і радгоспів СРСР», яку проводили Інститути історії АН УРСР, АН СРСР та Головна редколегія 26-томної «Історії міст і сіл Української РСР».

Підготовлено доповіді: «Досвід створення довідково-бібліографічного апарату з історії міст і сіл Української РСР і значення його використання для поглибленого вивчення історії рідного краю» та «Аналіз видань наукової і науково-популярної літератури з історії міст і сіл, фабрик і заводів, колгоспів і радгоспів в Українській РСР та використання історичного краєзнавства в роботі бібліотек».

Здійснювалось дослідження стану, перспектив розвитку та використання книжкових фондів історичної літератури в масових бібліотеках УРСР за темою «Читацькі інтереси до історичної літератури в масових бібліотеках УРСР». Зібрані в процесі дослідження бібліотек-учасниць відомості, узагальнено за першою підтемою: «Читаність історичної літератури в масових бібліотеках УРСР». За другою підтемою – розроблені методичні матеріали.

Започатковано видання:

Краєзнавча робота бібліотек: поточ. бібліогр. покажчик. – К., 1972. – (виходив до 1987 р.).

1973 р.

Завершено дослідження за темою: «Ефективність роботи бібліотек республіки на допомогу в написанні 26-томної «Історії міст і сіл УРСР». На цю тему зроблено повідомлення на науковій конференції працівників ДІБ.

Бібліотека брала участь в соціологічному дослідженні: «Перспективи розвитку фондів наукових бібліотек республіканського обласного центру», проведеному науково-дослідним відділом Державної республіканської бібліотеки ім. КПРС (нині – Національної парламентської бібліотеки України, далі – НІБУ).

1974 р.

Вагомий внесок ДІБ у підготовку 26-томного видання «Історії міст і сіл УРСР» відзначено Почесною Грамотою Президії Академії наук Української РСР.

Розпочато роботу з виявлення і використання нових джерел і літератури в зв'язку з перевиданням томів «Історії міст і сіл УРСР» російською мовою.

В бібліотеці діє 10 каталогів.

Розпочато створення читацького каталогу періодичних видань та видань, що продовжуються.

Краєзнавча робота бібліотек збагатилася новими формами та методами, набула конкретнішого змісту. Про це повідомлялося на республіканському семінарі-практикумі бібліотечних краєзнавців обласних бібліотек. Їх цікаві виступи та повідомлення відображені у збірнику, який видала ДІБ:

Краєзнавча робота бібліотек України: метод рекомендації по впровадженню кращого досвіду. – К., 1974. – 98 с.

Крім того, у ДІБ видано:

Бібліографічний покажчик літератури з питань краєзнавчої роботи бібліотек за 1969-1973 / склад.: Т. Г. Золотуха, Т. Н. Ляшенко. – К., 1974. – 23 с.

Методика складання обласних календарів знаменних і пам'ятних дат: консультація / склад.: А. М. Комська. – К., 1974. – 17 с.

Каталог русской книги и гражданской печати: 1708-1825 / сост.: Г. Е.Олифанова, Л. И. Горулько. – К., 1974. – 554 с.

Вийшов у світ 2-й випуск щорічного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія Української РСР за 1969 рік».

1975 р.

ДІБ нагороджена Дипломом III ступеня за активну участь у Республіканському громадському огляді пам'ятників і пам'ятних місць Великої Вітчизняної війни, що проходив до 30-річчя Перемоги радянського народу над німецько-фашистськими загарбниками.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 25 лютого 1975 р. за плідну працю у підготовці 26-томного видання «Історія міст і сіл Української РСР» присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури» директору Державної історичної бібліотеки УРСР Л.Л. Макаренку.

1976 р.

ДІБ розпочала організаційну роботу з впровадження депозитарного зберігання історичної літератури та літератури з питань краєзнавства та допоміжних історичних дисциплін. Розроблені регламентуючі документи, зокрема: «Пропозиції до організації депозитарного зберігання літератури в ДІБ УРСР», проект «Положення про організацію депозитарного зберігання книжкових фондів ДІБ УРСР», «План роботи групи по організації депозитарного зберігання літератури в ДІБ УРСР».

Валентину Юхимівну Михайлову – завідувача відділу обробки літератури і організації каталогів нагороджено медаллю «За трудову доблесть».

1977 р.

ДІБ, як республіканський науково-методичний центр в галузі історичного краєзнавства, визначав завдання, зміст і функції бібліотек і централізованих бібліотечних систем.

Розроблено та затверджено проект «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури Української РСР».

Розроблено пропозиції по удосконаленню:

- краєзнавчої роботи в бібліотеках Української РСР;

- видань краєзнавчої тематики в Українській РСР;

- бібліотечного краєзнавства до перспективного плану розвитку бібліотечної справи в Українській РСР на 1981-1990 роки.

Вийшов у світ щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1970 рік».

1978 р.

1-15.09. На виконання Постанови ЦК Компартії України від 11.04. 1978 р. «Про перевидання томів «Історії міст і сіл Української РСР» по Закарпатській, Запорізькій, Миколаївській, Сумській, Херсонській та Чернігівській областях російською мовою відділ історичного краєзнавства ДІБ, створений в цьому році на базі одноіменного сектора, організував нараду-семінар: відбулися консультації та практичні заняття для працівників обласних бібліотек, підведено підсумки роботи і вироблено конкретні рекомендації на допомогу редакційним колегіям та авторським колективам у підготовці до перевидання томів «Історії міст і сіл Української РСР» російською мовою.

Затверджено «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури Української РСР», в якому на ДІБ покладено завдання методичного керівництва бібліотеками на місцях у справі складання бібліографічних посібників історико-краєзнавчої тематики.

Вийшли друком щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія Української РСР за 1971 та 1973 роки».

1979 р.

Бібліотеці виповнилося 40 років.

Фонд складає 690524 одиниці обліку; книговида-
ча – 455526 одиниць обліку; читачів – 13100 осіб.

17.10. Міністерством культури України затвер-
джено структуру ДІБ:

1. Дирекція.

2. Відділ комплектування фондів:

- сектор поточного комплектування;
- група ретроспективного комплектування;
- група обліку літератури;
- сектор обмінно-резервних фондів.

3. Відділ обробки літератури і організації катало-

гів:

- сектор каталогізації і алфавітних каталогів;
- сектор класифікації і систематичних катало-

гів;

- сектор обслуговування читачів біля каталогів;
- група технічної обробки літератури.

4. Відділ зберігання літератури:

- сектор основного книго зберігання;
- група гігієни і реставрації книг;
- диспетчерська група.

5. Відділ депозитарного зберігання літератури.

6. Відділ читальних залів:

- загальний читальний зал;
- зал для наукових працівників;
- зал з історії СРСР та історії КППС;
- зал з історії УРСР;
- зал періодики;

- зал нових надхожень літератури;
  - сектор масової пропаганди літератури.
7. Відділ міського абонементу:
- сектор історичної літератури іноземними мовами.
8. Відділ стародрукованих, рідкісних та цінних книг:
- сектор з історії мистецтва.
9. Відділ МБА:
- сектор обслуговування позаміських абонентів і читачів ЗА.
10. Довідково-бібліографічний відділ:
- сектор довідково-бібліографічного апарату;
  - сектор довідково-бібліографічного обслуговування.
11. Відділ інформаційної роботи:
- сектор поточної бібліографічної інформації.
12. Редакційно-видавничий відділ:
- сектор спеціального і літературного редагування;
  - сектор мікрофотокопіювання та електрографії;
  - видавничий сектор;
  - група реставрації і переплетення книг.
13. Відділ історичного краєзнавства:
- сектор організаційно-методичної роботи;
  - сектор рекомендаційної бібліографії;
  - сектор науково-дослідної роботи;

- група історії міст і сіл Української РСР.

14. Науково-бібліографічний відділ:

- сектор поточної науково-допоміжної бібліографії;

- сектор ретроспективної наукової бібліографії.

15. Сектор планування, обліку, контролю та наукової організації праці.

16. Відділ кадрів і спецчастина.

17. Адміністративно-господарська частина.

Читачів обслуговують відділи: читальних залів, міського абонементу, стародрукованих, рідкісних та цінних книг, МБА, довідково-бібліографічний.

Чільне місце в роботі Бібліотеки займають масові заходи, які проводяться спільно з Інститутом історії АН УРСР та Державним музеєм книги і друкарства УРСР (нині – Музей книги і друкарства України), наприклад: вечір-зустріч з ветеранами війни, присвячений 35-річчю визволення України від німецько-фашистських загарбників і т. ін.

З метою популяризації Бібліотеки та її книжкового фонду використовувались телебачення і радіо. Зокрема, ряд телепередач організований з нагоди 1500-річчя м. Києва та 40-річчя ДІБ.

Завдяки підготовці поточних інформаційних покажчиків «Нові надходження книг з історії в ДІБ України» (щомісяця) та «Методична література для вчителів історії» (двічі на рік) Бібліотека забезпечувала інформаційно-бібліографічні потреби читачів.

Вийшли друком щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія Української РСР за 1974 та 1975 роки».

Бібліотека забезпечила індивідуальною інформацією 60 науковців, які одержали повідомлення про нові видання за 44 темами. Було відправлено 345 інформацій-повідомлень, до яких вміщено 1154 джерела.

Науково-методична робота спрямовувалась на надання практичної та організаційної допомоги:

- книгозбірням України в поліпшенні краєзнавчої діяльності, удосконаленні довідково-бібліографічного краєзнавчого апарату;
- авторським колективам та обласним редколегіям у перевиданні томів "Історії міст і сіл Української РСР" російською мовою.

Ця робота висвітлювалась на сторінках професійної преси:

Макаренко Л.Л. Державна історична бібліотека УРСР у складанні 26-томної історії міст і сіл Української РСР // Розвиток бібліотечної справи в Українській РСР за роки Радянської влади. – К., 1979. – С.89-97.

Альошін Д.С. Координація і кооперування діяльності бібліотек УРСР у галузі краєзнавчої бібліографії // Бібліотекознавство і бібліографія. – 1979. – Вип.19. – С.50-57.

1980 р.

Створено відділ депозитарного зберігання, який розпочав відбір маловикористовуваної літератури.

Працівниками відділу історичного краєзнавства здійснювалась організаційно-методична допомога бібліотекам країни в поліпшенні краєзнавчої роботи – підготовлено:

- Примірне положення про зведену краєзнавчу картотеку ЦБС (обсягом 7 стор.);

- Примірну схему зведеної краєзнавчої картотеки ЦБС (обсягом 6 стор.).

В Бібліотеці нараховувалось 9 каталогів, 5 картотек, за допомогою яких бібліотечний фонд розкрито всебічно і різноаспектно.

Побачили світ щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія Української РСР за 1972, 1976, 1977 роки».

1981 р.

Цілеспрямовану увагу Бібліотека приділяла формуванню контингенту профільних читачів, таких як: наукові працівники, спеціалісти народного господарства і культури, викладачі та студенти старших курсів гуманітарних вузів. Таких читачів – майже 80%. Створена система їх бібліотечно-бібліографічного обслуговування. Відділ інформаційної роботи спрямував свою

діяльність на диференційоване обслуговування читачів (індивідуальною та груповою інформацією було охоплено 105 абонентів за 53 темами).

В науково-бібліографічному відділі ДІБ підготовлено і випущено ретроспективний науково-допоміжний бібліографічний покажчик:

История фабрик и заводов Украинской ССР / склад.: Л. І. Євселевський, А. В. Пилипенко, Н. М. Уманська. – К., 1981. – 166 с.

Рекомендаційна бібліографія в цьому році представлена посібником:

Куликовська битва: до 600 річчя: бібліогр. покажчик / склад.: А. М. Комська, Л. Ю. Ступак. – К., 1981. – 24 с.

Вийшли друком щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія Української РСР за 1978 та 1979 роки».

У відділі стародрукованих, рідкісних та цінних книг складено науково-допоміжний покажчик:

Славянские книги кирилловской печати XVII-XX вв: каталог книг, изданных в типографии Киево-Печерской Лавры / склад.: Г. Є. Варварич. – К., 1981. – 79 с.

Галину Миронівну Гладкову – головного бібліотекаря відділу читальних залів нагороджено орденом «Знак Пошани».

1982 р.

За високі результати роботи 23 працівника ДІБ нагороджено Почесними грамотами, 31 працівнику оголошено подяки. На цей час у Бібліотеці працювали висококваліфіковані, досвідчені кадри, 88 % з яких – з вищою освітою, 76% трудилися в Бібліотеці від 3-х до 10-и років, 72% – віком до 41 року.

Перебудовано роботу відділу МБА згідно з новим ГОСТом 1.31.81 «Единая государственная система МБА», завдяки чому підвищилась якість, повнота й оперативне задоволення запитів міських та позаміських абонентів, а також читачів Бібліотеки. Послугами МБА користувався 841 абонент, книговидача складала 3972 прим.

Створено читацький систематичний каталог відділу бібліотечного абонементу.

Вийшли у світ щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія Української РСР за 1980 та 1981 роки».

1983 р.

На виконання Наказу Міністерства культури Української РСР № 575 від 29.05.1983 р. розроблено і підготовлено комплекс регламентуючих інструктивно-методичних документів для бібліотек республіки на

допомогу написанню «Зводу пам'яток історії і культури Української РСР»:

1. Библиографический указатель документов, материалов и библиографических пособий о памятниках истории и культуры Украинской ССР / сост.: Л. А. Балацкая. – К., 1983. – 48 с.

2. Методические рекомендации библиотекам по составлению библиографических указателей в помощь авторским коллективам и областным редколлегиям по подготовке «Свода памятников истории и культуры народов СССР» по Украинской ССР / сост.: Л. А. Балацкая. – К., 1983. – 23 с.

3. Организация работы библиотек в помощь авторским коллективам и областным редколлегиям по подготовке «Свода памятников истории и культуры Украинской ССР»: инструкт.-метод. письмо. – К., 1983. – 2 с.

Розширюються можливості відділу МБА як республіканського галузевого центру з питань історії та допоміжних історичних дисциплін. У цьому році зареєстровано 2513 звернень від позаміських абонентів, з них 2186 – з бібліотек країни (це на 577 більше, ніж у 1980 р.), від абонентів Бібліотеки отримано 6808 замовлень (за планом – 5200), що на 311 більше, ніж у 1982 р.

Випуск 20 найменувань покажчиків обсягом 52,4 друкованих аркушів тиражем 3100 прим. став вагомим внеском в інформаційну діяльність Бібліотеки.

ДІБ вивчає, аналізує, а також веде облік історико-краєзнавчої бібліографічної продукції бібліотек України.

У співпраці з НПБУ підготовлено та випущено бібліографічний покажчик:

Краєзнавчі видання бібліотек Української РСР в 1976-1980 рр. / склад. Г. Г. Германенко. – К., 1983. – 34 с.

Надруковано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1982 рік».

Створено читацький систематичний каталог на підсобний фонд відділу бібліотечного абонементу.

1984 р.

Відділ зберігання фондів в своїй роботі керується «Положенням про бібліотечну справу в СРСР», котре було затверджене Наказом Президії Верховної Ради СРСР від 13.03.1984 р. Цей документ підвищив відповідальність працівників Бібліотеки за використання та збереження бібліотечних фондів.

Фахівці Бібліотеки здійснили перевірку бібліотечного фонду у відділі депозитарного зберігання літератури. Написано 25 тис. контрольних карток з метою передачі фонду з відділу читальних залів до відділу зберігання фондів.

Здійснюється подальше вдосконалення системи каталогів і картотек ДІБ. Так, у відділі бібліотечного абонементу систематична картотека, створена у 1980 р., станом на 1984 р. фактично переросла в каталог, що нараховує 36 скриньок.

На всіх ділянках роботи в Бібліотеці впроваджено наукову організацію праці (НОП). Вивчені окремі виробничі процеси, вдосконалені регламентуючі документи, чітко розмежовані обов'язки структурних підрозділів, а саме:

- складено «Положення про систему фондів ДІБ УРСР»;

- розроблені та доповнені:

- «Зведений тематико-типологічний профіль комплектування фондів ДІБ УРСР»;

- інструкція «Шлях книги в ДІБ УРСР»;

- положення про відділи: читальних залів, бібліотечного абонементу, МБА;

- посадові інструкції для співробітників цих відділів.

Вийшов друком щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1983 рік».

1985 р.

Структура Бібліотеки в цьому році:

1. Відділ читальних залів (всього 6 залів на 132 місця, число відвідувань склало 83000, а книговидача – 466766).

2. Відділ бібліотечного абонементу.

3. Відділ стародрукованих, рідкісних та цінних книг.

4. Відділ МБА.

5. Довідково-бібліографічний відділ.

6. Відділ інформаційної роботи.

7. Відділ комплектування бібліотечних фондів.

8. Відділ бібліотечної обробки і каталогізації.

9. Відділ зберігання літератури.

10. Відділ депозитарного зберігання літератури.

11. Відділ методичної та бібліографічної роботи.

12. Адміністративно-господарський відділ.

13. Адміністративно-управлінський і господарський персонал.

Порівняно з 1975 р.:

- сектор історичного краєзнавства входив до складу відділу методичної і бібліографічної роботи;

- сектор депозитарного зберігання літератури став відділом (1980 р.).

На допомогу авторам «Зводу пам'ятників історії і культури» фахівцями відділу методичної та інформаційної роботи підготовлено науково-допоміжні бібліо-

графічні покажчик «Памятники истории и культур» (склад. Л. А. Балацька. – К., 1985. – 88 с.), а науково-допоміжний покажчик «Історія робітничого класу Української РСР» (склад.: А. В. Пилипенко, І. В. Бутовська. – К., 1985. – 431 с.) став у пригоді науковим працівникам Інституту історії АН УРСР, які готували однойменну монографію.

Надруковано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1984 рік».

1986 р.

ДІБ здійснила велику практичну роботу з метою вдосконалення функціонування фондів, їх структури, принципів раціонального розміщення. Так, з підсобних фондів в основне книгосховище передано 27598 прим. друкованої продукції. Виділено додаткові площі для відділу депозитарного зберігання, куди вже перенесено понад 18 тис. книг.

Книжкові фонди складають 743266 одиниць обліку.

Підсобний книжковий фонд – 364294 одиниці обліку (49%).

Обмінний фонд – 17259 одиниць обліку (23 %).

Диспетчерська група, як основний центр пересування фондів, прийняла з відділів 46932 прим. книг та серіальних видань, а видала читачам 17653 прим.

На виконання «Перспективного плану перевірки наявності фондів Державної історичної бібліотеки УРСР на 1986-1990 рр.» здійснено 13 перевірок фондів, а також колекцій рідкісних книг та літератури підвищеного попиту.

Свідченням перебудови в роботі ДІБ, а саме в науково-методичній діяльності, стала методична допомога функціональним відділам Бібліотеки в організації диференційованого бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування читачів. Розпочато розробку програми комплексного наукового дослідження за темою «Аналіз системи обслуговування основних груп читачів в ДІБ УРСР, перспективи її вдосконалення, поглиблення бібліотечно-бібліографічної грамотності читачів». Передбачалося, що результати дослідження сприятимуть: формуванню фондів структурних підрозділів на науковій основі; вдосконаленню системи диференційованого обслуговування читачів в спеціалізованих кабінетах і читальних залах; дослідження дасть змогу зробити експериментальну перевірку і відбір форм пропаганди книги в галузевій бібліотеці, а також вивчити ефективність методичних посібників і розробок.

ДІБ брала участь у Всесоюзній науково-практичній конференції «Історія підприємств СРСР: соціаль-

ний розвиток трудового колективу» (м. Кременчук, 1986), де провідний спеціаліст Бібліотеки А. М. Комська виступила з повідомленням про досвід роботи ДІБУ в створенні ретроспективних науково-допоміжних бібліографічних покажчиків:

Макаренко Л.Л., Комская А.М. Об опыте создания библиографии по истории фабрик и заводов Украинской УССР // История предприятий СССР: социальное развитие трудового коллектива: Всесоюз науч.-практ. конф: тез.докладов. – Кременчук, 1986. – С. 129-130.

На допомогу бібліотекам у цій роботі ДІБ випустила:

Краєзнавчі видання бібліотек Української РСР в 1981-1985 рр.: бібліогр. покажчик / склад. Л. П. Александрова. – К., 1986. – 37 с.

Памятники истории и культуры Киева: науч.-вспом. библиогр. указатель / сост. Л. А. Балацкая. – К.: Наук.думка, 1986. – 159 с.

Побачив світ щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1985 рік».

Валентину Олександрівну Грицань – завідувача відділу комплектування фондів нагороджено орденом «Знак Пошани».

1987 р.

Рік найвищих показників у роботі ДІБУ:

Фонди – 757717 одиниць обліку.

Книговидача – 571786 одиниць обліку.

Читачів – 15607 осіб.

Відвідувань – 126666 одиниць обліку.

З нових позицій планується робота по обслуговуванню читачів. Так, у відділі читальних залів організована група нестационарного обслуговування. В залі нових надходжень налагоджене регулярне оперативне оновлення книжкових виставок і відкритий доступ до них. Для потреб читачів активно використовуються підсобні фонди профільних читальних залів; відкрито вітальню цікавих зустрічей; встановлено зручний режим роботи Бібліотеки з урахуванням побажань читачів. Згідно з «Положенням про організацію та експонування книжкових виставок у ДІБ УРСР» новий зміст має така традиційна форма роботи як виставки. За рік їх організовано 102. У читальні зали записалось 9399 читачів, відвідало – 85 тис., тут видано 413328 прим. книг.

Продовжується наукове дослідження «Аналіз системи обслуговування основних груп читачів в ДІБ УРСР і перспективи його вдосконалення...».

Відділ стародрукованих, рідкісних та цінних книг пропагує свої унікальні фонди:

- підготовлено 9 наукових публікацій;

- побачив світ путівник за матеріалами відділу, починаючи з витоків книгодрукування і до наших днів:

В мире книжных сокровищ: путеводитель / склад.: Г. Є. Варварич, Л. І. Горулько, О. М. Сілуянова. – К., 1987. – 38 с.;

- розпочато складання покажчика «Русские книги 1825-1917 рр.»;

- проведено 21 екскурсію по фондах стародруків для читачів-студентів та ін.;

- організовано 15 тематичних виставок.

Послугами відділу скористалось 316 читачів, їм видано 7775 прим. книг.

Вагомим для ДІБ є внесок відділу МБА. Характерною особливістю його роботи став стабільний склад абонентів. Основна група (797) – позаміські абоненти – активно користуються фондом ДІБ упродовж останнього десятиріччя. За рік їм видано 4298 прим. книг.

Перебудова в організації фондів ДІБУ передбачала:

- забезпечення наукового підходу до відбору літератури в основний і підсібний фонди;

- оперативний прийом фонду відділом зберігання літератури з відділу читальних залів;

- продовження відбору з основного фонду мало-використовуваних видань з метою передачі їх у відділ депозитарного зберігання.

Так, в основний фонд прийнято 44313 прим., що склало 114 % від річного плану.

На цей час відділ зберігання літератури є головним в роботі з фондами: він координує свою роботу з іншими відділами ДІБ і контролює всі питання організації, формування, обліку та зберігання фондів.

Фахівцями відділу методичної та бібліографічної роботи до Всесоюзної конференції з історичного краєзнавства (м. Полтава, жовтень 1987 р.) видано такі фундаментальні праці:

- История промышленных и сельскохозяйственных предприятий Украинской ССР (1946-1986 гг.): науч. вспом. библиогр. указатель / Ин-т истории АН УССР, Гос. ист. б-ка УССР, Укр. респ. о-во охраны памятников истории и культуры; сост.: Л. А. Балацкая, Л. И. Евселевский, Т. М. Заморина, Т. С. Кудласевич, Т. А. Прилипко. – К., 1987. – 293 с.

- Музейное строительство на Украине в годы Советской власти: науч. вспом. библиогр. указатель / Ин-т истории АН УССР; Гос. ист. б-ка УССР, Укр. о-во охраны памятников истории и культуры; сост.: Л. Ю. Ступак, Т. А. Прилипко, Н. В. Гончаренко. – К., 1987. – 264 с.

- Охрана и использование памятников истории и культуры в УССР в годы Советской власти: науч.-вспом. библиогр. указатель / Ин-т истории АН УССР, Гос. ист. б-ка УССР, Укр. о-во охраны памятников истории и культуры; сост.: Т. М. Заморина, Т. С. Кудласевич, В. А. Войналович. – К., 1987. – 110 с.

Вийшов у світ щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1986 рік».

1988 р.

Характерні особливості в роботі Бібліотеки в цьому році:

- висока ефективність використання бібліотечного фонду в результаті впровадження нової організації та раціонального його розміщення, передачі дублетного і архівного фонду з відділу читальних залів у відділ депозитарного зберігання; проведено очищення фонду від книг, що втратили своє наукове і культурне значення;

- завершено перший етап цільової комплексної програми «Каталог ДІБ УРСР-1995», який передбачав розробку технологічного завдання і методику визначення якісної системи каталогів і картотек;

- відділ інформаційної роботи розпочав видання «Списка материалов по истории, напечатанных в периодической печати в последние три года», а також науково-допоміжного покажчика «Вопросы истории СССР и УССР в современной украинской литературе» в зв'язку з появою в періодичній пресі великої кількості матеріалів з історії та збільшення попиту на них серед широкого читацького загалу.

Статистичні дані свідчать, що 95% читачів Бібліотеки - профільні (науковці, працівники партійних і радянських органів, викладачі та вчителі суспільних наук, аспіранти і студенти гуманітарних вищих навчальних закладів і факультетів, діячі літератури та мистецтва, лектори, пропагандисти).

Відновив роботу Клуб історичної книги, а також впроваджувались нові форми: інформини з питань «білих плям» в історії та ін. Входить в практику презентація виставок і підготовка узагальнених наукових матеріалів про їх ефективність.

Фахівці відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг взяли участь у міській науково-практичній конференції музейних працівників, присвяченій 1000-літтю впровадження християнства на Русі. Підготовлено науково-бібліографічну доповідь «Видання типографії Києво-Печерської Лаври в фондах ДІБ УРСР».

Надруковано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1987 рік».

1989 р.

Виповнюється 50 років Бібліотеці – одній з найбільших книгозбірень в Україні, єдиному спеціалізованому книгосховищу історичної літератури, науковій установі, науково-методичному центру з питань істо-

ричного краєзнавства, депозитарію історичної літератури.

Фонди – 755059 одиниць обліку.

Книговидача – 374285 одиниць обліку.

Читачів – 15638 осіб.

Відвідувань – 84989 одиниць обліку.

Штат – 135 осіб, з них – 98 – бібліотечних працівників.

Структура Бібліотеки:

1. Відділ читальних залів.

2. Відділ бібліотечного абонементу.

3. Відділ стародрукованих, рідкісних та цінних книг.

4. Відділ МБА.

5. Довідково-бібліографічний відділ.

6. Відділ інформаційної роботи.

7. Відділ комплектування бібліотечних фондів.

8. Відділ бібліотечної обробки і каталогізації.

9. Відділ зберігання літератури.

10. Відділ історичного краєзнавства.

11. Відділ депозитарного зберігання літератури.

12. Науково-бібліографічний відділ.

13. Адміністративно-господарський відділ.

До послуг читачів – 6 читальних залів на 150 місць.

Завершено роботу по виділенню ядра фонду в головному читальному залі, передано з підсобного фонду (24 тис. книг) до відділу зберігання літератури.

Відкрито зал – виставку нових надходжень. Виняткова увага приділялась оприлюдненню літератури, поверненої із спецфонду, а також публіцистичних статей, які висвітлювали незнайомі сторінки історії. Головними формами діяльності сектора масової роботи відділу читальних залів стали лекційно-масові заходи, зокрема, засідання Клубу історичної книги. Ця форма роботи найактивніша, неординарна, прогресивна і має конкретні переваги в порівнянні з іншими.

Відділ бібліотечного абонементу надавав великого значення повному задоволенню читацьких запитів: проводив постійний аналіз відмовлень, брав участь в проведенні тижнів, місячників якості обслуговування читачів; широко використовувались такі форми, як: анкетування, аналіз бібліотечної статистики та читацьких формулярів.

Слід відзначити стабілізацію і деяку динаміку росту основних показників роботи відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг, що пояснюється метою підвищення якості обслуговування читачів в рамках наукового дослідження «Читач ДІБ УРСР і удосконалення його обслуговування». Започатковано постійнодіючу експозицію «Свідки історії», в рамках якої підготовлено 7 циклів виставок.

Працівниками відділу МБА розпочато вивчення та впровадження нового стандарту ГОСТ 7.31-89 «Единая государственная система межбиблиотечного абонемента. Общие требования».

До 50-річчя заснування Бібліотеки:

- надруковано статтю:

Комська А.М. Державній історичній бібліотеці – 50 років // Укр. іст. журн. – 1989. – № 3. – С.131-134;

- складено і видано:

Скарбниця історичної книги: інформ. лист-путівник по Держ. іст. б-ці УРСР / підгот.: А. М. Комська, Л. Л. Лазебний. – К., 1989. – 13 с;

Государственная историческая библиотека Украинской ССР (1939-1989): библиогр. указатель / сост.: Т. М. Заморина, А. Н. Комская. – К., 1989. – 40 с.

Надруковано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія Української РСР за 1988 рік».

ДІБ стала організатором і учасником республіканської науково-практичної конференції працівників обласних універсальних наукових, юнацьких і дитячих бібліотек «Краєзнавча робота бібліотек – фактор патріотичного та інтернаціонального виховання населення», яка відбулася 6-9 вересня цього року на базі книгозбірень Хмельницької області.

В конференції брали участь фахівці Державної історичної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, Державної публічної бібліотеки РРФСР ім. М. Є. Салтикова-Щедрина, республіканських бібліотек – методичних центрів України, наукові працівники Інституту історії АН УРСР, викладачі інститутів культури України, Москви, Санкт-Петербурга.

У виступах науковців і бібліотекарів-практиків розглядалися питання організації краєзнавчої роботи бібліотек, шляхи удосконалення обслуговування читачів краєзнавчими матеріалами, розповсюдження знань про рідний край.

Директор ДІБ Л. Л. Макаренко виступив з доповіддю: «Бібліотечне краєзнавство в республіці: стан і завдання в процесі перебудови, демократизації суспільного життя».

1990 р.

Вийшов з друку збірник матеріалів:

Краєзнавча робота бібліотек – фактор патріотичного і інтерна-ціонального виховання населення: матеріали респ. наук.-практ. конф. працівників обл. б-к УРСР, м. Хмельницький, 6-9 верес. 1989 р. – К., 1990. – 155 с.

Надруковано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 1989 рік».

Продовжено видання наукових поточних інформаційних покажчиків: щоквартального – «Нові надходження з історії в ДІБ УРСР» та «Питання всесвітньої історії та історії СРСР в сучасній українській та середній школі» (виходили двічі на рік); розпочато видання

рекомендаційного покажчика «Сторінки історії України».

На допомогу підготовці «Зводу пам'ятників історії і культури Української РСР» видано покажчик:

Памятники истории и культуры Киева: библиогр. указатель / сост.: Т. М. Заморина, Т. С. Кудласевич. – К., 1990. – 49 с.

Покажчик є продовженням аналогічного науково-допоміжного бібліографічного посібника «Памятники истории и культуры Киева» (К., 1986).

З метою забезпечення створення бібліотеками України системи краєзнавчих бібліографічних видань, Бібліотека розробила методичні рекомендації по складанню універсальних рекомендаційних посібників краєзнавчої тематики. Започатковано видання:

Краєзнавча робота в бібліотеках УРСР: інформ. бюлетень. Вип. I. / підгот.: А. М. Комська. – К., 1990. – 6 с.

В рамках цільової комплексної програми проведено наукове дослідження «Каталог ДІБ УРСР-1995».

Розпочато перший етап наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек в сучасних умовах»: розроблено програму і методичку по вивченню кількісного та якісного складу краєзнавчих фондів в бібліотеках України та м. Києва.

Бібліотека взяла участь у підготовці і проведенні I-го Республіканського з'їзду краєзнавців України, а також у роботі правління новоствореної Всеукраїнської

спілки краєзнавців, розробці програми її діяльності, вирішенні організаційних питань.

ДІБ обслуговує читачів у відділі бібліотечного абонементу, в загальному та спеціалізованих читальних залах, а також згідно з договорами про творчу співпрацю Бібліотека має 12 пунктів видачі, це – наукові установи, навчальні заклади. Розширюється сфера впливу ДІБ, що сприяє формуванню профільних читачів за рахунок залучення вчених, спеціалістів народного господарства та культури, викладачів і студентів гуманітарних ВНЗ, кількість яких у цьому році складає 90% до загальної кількості (16130). Так, на 10% збільшилась кількість наукових працівників і на 15% – викладачів суспільних наук.

Відповідно до основного положення переведу культосвітніх установ на нові умови господарювання ДІБ віднесено до 1 групи по оплаті праці керівників і спеціалістів.

1991 р.

Бібліотека активізувала свою діяльність як методичний центр в галузі історичного краєзнавства. Проблеми бібліотечного краєзнавства, його надбання, перспективи розвитку стали предметом конкретного обговорення на засіданні бібліотечної секції П'ятої всеукраїнської конференції з історичного краєзнавства (м.

Кам'янець-Подільський, жовтень 1991 р.), у підготовці і проведенні якої ДІБ взяла домінуючу участь.

Актуальні питання краєзнавчої роботи бібліотек порушувалися також у доповідях і виступах, підготовлених до республіканської наради директорів музеїв України (м. Київ, січень 1991 р.), Хмельницької обласної історико-краєзнавчої конференції (м. Хмельницький, квітень 1991 р.):

Комська А. М. Бібліотеки і розвиток історичного краєзнавства на Україні // Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України: V всеукр. конф., (жовт. 1991 р.): тези доп. і повідомл. – Київ; Кам'янець-Подільський, 1991. – С.29-30.

Комська А. М. Бібліотеки як базові центри історичного краєзнавства в регіонах // Хмельницькому – 500: тези наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, квітень 1991 р.). – Хмельницький, 1991. – С.120-122.

Продовжується реалізація другого етапу наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек в сучасних умовах»: вивчення кількісного і якісного складу фондів краєзнавчих документів в бібліотеках регіонів з метою формування їх з вичерпною повнотою. Працівниками ДІБУ складений еталонний бібліографічний список документів про м. Київ, розпочато його звірення з власним фондом.

Надано методичну допомогу бібліотекам країни в укладанні серії біобібліографічних покажчиків «До-

слідники рідного краю»”, а також у відзначенні 500-річчя українського козацтва:

Методичні рекомендації по складанню біобібліографічних посібників серії «Дослідники рідного краю» / підгот. В. П. Кисельова. – К., 1991. – 7 с.

Методичні рекомендації на допомогу бібліотекам до святкування 500-річчя українського козацтва / склад. В.П. Кисельова. – К., 1991. – 110 с.

На допомогу читачам було видано ґрунтовний науково-допоміжний бібліографічний покажчик:

Історія інтелігенції Української РСР. 1917-1990 рр.: наук.-допом. бібліогр. покажчик / упоряд.: Л. Ю. Ступак, З. Х. Мусіна, за участю Л. П. Александрової. – К., 1991. – 532 с.

Щодо комплектування фонду ДІБУ, то журнали, газети та видання, що продовжуються, надійшли до Бібліотеки з перевиконанням планових показників. Книг надійшло 13613 прим. – значно менше, ніж за планом (18000 прим.). Це зумовлено значним зменшенням випуску книг державними видавництвами. Через нестабільні економічні умови ускладнився процес замовлення літератури. Але, разом з тим, вперше до фонду ДІБУ почали надходити книги про життя української діаспори.

1992 р.

ДІБУ – активний учасник I-го Всеукраїнського конгресу бібліотекарів України, що проходив у м. Києві в липні цього року: підготовлено основну доповідь, а також тексти двох виступів на секціях. Працівники Бібліотеки, як висококваліфіковані фахівці, залучені до розробки проєктів «Концепції розвитку бібліотечної справи в Україні» та Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну діяльність».

Науково-методична і науково-дослідна робота Бібліотеки спрямовані на оптимізацію бібліотечного краєзнавства, піднесення його наукового рівня, підвищення його ролі в національному та культурному відродженні України, про що свідчать видання ретроспективних науково-допоміжних бібліографічних показників:

Історичне краєзнавство в Україні. Питання теорії і практики: наук.-допом. бібліогр. показчик. / склад.: А. М. Комська та ін. – К., 1992. – 170 с.

Краєзнавчі бібліографічні видання України. 1986-1990: бібліогр. показчик / підгот.: В. П. Кисельова, Т. С. Кудласевич, О. В. Михайлова. – К., 1992. – 86 с.

Репресії 20-30-40-х і початку 50-х років на Україні: наук.-допом. бібліогр. показчик / упоряд. Л. Ю. Ступак та ін. – К., 1992. – 186 с.

На допомогу третьому етапу наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек у сучасних умо-

вах: вивчення кількісного і якісного складу фондів краєзнавчих документів м. Києва» підготовлено і видано методичні поради:

Методичні рекомендації по складанню друкованих зведених краєзнавчих каталогів / склад. В. П. Кисельова. – К., 1992. – 11 с.

Удосконалення краєзнавчих каталогів бібліотек: метод. поради / склад. В. П. Кисельова. – К., 1992. – 19 с.

У співпраці з вченими Інституту історії України НАНУ розроблено нову схему групування матеріалів у краєзнавчих каталогах, підготовлено методичні рекомендації по її впровадженню, надано консультації ряду обласних універсальних наукових бібліотек (ОУНБ). Ці питання висвітлено на семінарах бібліотечних працівників м. Києва і Київської області.

Підготовлено черговий випуск інформаційного бюлетеня:

Краєзнавча робота в бібліотеках України: інформ. бюлетень.. – К., 1992. – Вип. 3. – 312 с.

Довідково-бібліографічна діяльність ДІБУ мала свої особливості.

Постало питання докорінного перегляду основ класифікації систематичної картотеки статей (СКС), переформування розділів картотеки. Таким чином, започатковано «Україніку» в СКС.

У предметному каталозі довідково-бібліографічного фонду також переважають рубрики української тематики (всього 240 рубрик).

Продовжувалось видання щоквартального покажчика «Нові надходження з історії в ДІБ України», до якого підготовлено і видано додаток:

Література, повернена з фонду спеціального зберігання: (бібліогр. покажчик л-ри) / склад.: Л. Александрова, І. Пташник, Н. Селівачова. – К., 1992. – 202 с.

Вийшов друком покажчик:

Сторінки історії України: бібліогр. покажчик / склад.: З. М. Косицька, Н. Ф. Селівачова, І. В. Саєнко. – К., 1992. – Вип. II. – 57 с.

Працівники відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг акцентували увагу на унікальних книжкових фондах ДІБУ, перш за все, шляхом підготовки друкованих каталогів окремих колекцій, як, наприклад:

Русские иллюстрированные издания XIX века в фондах отдела старопечатных, редких и ценных книг Государственной исторической библиотеки Украины: (каталог) / сост. О. И. Марченко. – [К., 1992]. – 87 с.

Відділ бібліотечного абонементу готується до перевезення фонду в приміщення корпусу № 35 Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника. Здійснюється прийом документів, очищення фонду від застарілої за змістом та зношеної літератури.

Вибуття документів з різних причин з відділу складає 9262 прим. Книжковий фонд на 01.01.1993 р. складає 96234 прим.

1993 р.

Бібліотечна спільнота організовує і проводить низку наукових конференцій, маючи на меті привернути увагу суспільства та урядових інституцій до кризового стану бібліотечної справи в державі, і, разом з тим, розкрити значний потенціал бібліотечної системи, який має сприяти соціально-економічному і культурному відродженню країни.

ДІБУ – серед організаторів і активних учасників цих конференцій у м. Києві:

28-29 червня відбулася наукова конференція «Роль бібліотек монастирів, соборів та інших установ у розвитку культури України», де працівники ДІБУ виступили з доповідями:

Ступак Л.Ю. Історична бібліографія на допомогу науково-дослідній роботі з історії України // Роль бібліотек монастирів, соборів та інших установ у розвитку культури України: тези наук. конф. – К., 1993. – С. 115-119.

Загородня Г.Я. Організація і огляд колекції слов'янських книг кириличного друку в Державній історичній бібліотеці України // Роль бібліотек монастирів,

соборів та інших установ у розвитку культури України: тези наук. конф. – К., 1993. – С. 63-66.

22-24 вересня проходила всеукраїнська наукова конференція «Бібліотека і бібліотечна професія в умовах інформатизації суспільства», присвячена 25-річчю Київського інституту культури, на якій фахівці ДІБУ виступили з доповідями та повідомленнями:

Кисельова В.П. Проблеми формування системи краєзнавчої бібліографії другого ступеня в Україні // Бібліотека і бібліотечна професія в умовах інформатизації суспільства: всеукр. наук. конф., 22-24 верес. 1993 р.: тези доп. – К., 1993. – С. 78-80.

Михайлова О.В. Дослідження краєзнавчих фондів бібліотек України: сучасний стан і перспективи // Бібліотека і бібліотечна професія в умовах інформатизації суспільства: всеукр. наук. конф., 22-24 верес. 1993 р.: тези доп. – К., 1993. – С. 41-43.

Лук'яненко М.А., Ступак Л.Ю. Історична бібліографія на допомогу науково-дослідній роботі з історії України // Бібліотека і бібліотечна професія в умовах інформатизації суспільства: всеукр. наук. конф., 22-24 верес. 1993 р.: тези доп. – К., 1993. – С. 73-74.

12-15 жовтня відбулася міжнародна наукова конференція «Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті», на якій бібліографі-краєзнавці ДІБУ виступили з такими повідомленнями:

Кисельова В.П. Проблеми формування системи краєзнавчої бібліографії другого ступеня в Україні //

Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті: міжнар. наук. конф., 12-15 жовт. 1993 р. Ч. I-II. – К., 1993. – С. 165-166.

Михайлова О.В. Дослідження краєзнавчих фондів бібліотек України: сучасний стан і перспективи // Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті: міжнар. наук. конф., 12-15 жовт. 1993 р. Ч. I-II. – К., 1993. – С.77-78.

Працівники Бібліотеки брали особисту участь у підготовці Пленуму правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, де А. М. Комська у своїй доповіді «Краєзнавча робота бібліотек як основа відродження національної пам'яті» висвітлила здобутки і проблеми бібліотечного краєзнавства.

Започатковано бібліографічну базу даних (ББД) «Історія України», яка передбачає вичерпне охоплення матеріалів у машиночитаному (нині – електронному) варіанті.

Вийшли друком щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія України за 1990 рік у 3-х частинах» та «Історія України за 1991 рік у 2-х частинах».

3 квітня цього року ДІБУ долучилася до складання «Друкованого зведеного каталога української книги» (1574-1923 рр.), який у повному обсязі формує Державна бібліотека України (нині – НПБУ). Ця робота водночас дала змогу виявити та облікувати близько 10 тис. назв українських видань у фонді ДІБУ.

Зміцнюються позиції Бібліотеки як методичного центру з питань бібліотечного краєзнавства. В рамках дослідження “Краєзнавча робота бібліотек у сучасних умовах” розроблено методiku вивчення стану Зведених краєзнавчих каталогів (четвертий етап дослідження).

Діяльність ДІБУ висвітлювалась в періодичній пресі:

Ступак Л.Ю. Бібліографічна діяльність Державної історичної бібліотеки України // Укр. іст. журн. – 1993. – № 2,3. – С. 133-135.

Ступак Л.Ю. Створюється національна історична бібліографія // Вісн. Акад. наук України. – 1993. – № 3. – С.107-108.

Комская А. Сохранить и приумножить: [про краєзнавчу діяльність бібліотек України] // Библиотека. – 1993. – № 5. – С. 14-16.

23 жовтня цього року Бібліотека удостоєна премії ім. Д. Яворницького за значний внесок у розвиток краєзнавчої справи.

1994 р.

ДІБУ відзначила своє 55-річчя, до якого була приурочена науково-практична конференція «Бібліотеки в розвитку історичної науки в Україні», що відбулася **2-4 жовтня** в м. Києві.

Конференція проходила за участю науковців інститутів: української археографії; історії України НАН України; підвищення кваліфікації, які у своїх виступах висвітлили внесок бібліотек у розвиток історії як науки, обговорили назрілі проблеми, намітили шляхи їх вирішення і перспективи удосконалення бібліотечної діяльності і піднесення її на сучасний світовий рівень.

Цікавими і змістовними були виступи працівників ДІБУ, в яких розкрилися сторінки 55-літньої історії Бібліотеки.

Директор Бібліотеки Л. Л. Макаренко виступив з доповіддю: «ДІБ України: історія і сучасність».

У цьому році випущено:

Бібліотеки у розвитку історичної науки в Україні : тези наук.-практ. конф. – К., 1994. – 181 с.

Видання Державної історичної бібліотеки України, література про Бібліотеку (1989-1993): бібліогр. покажчик / підгот. О.В. Михайлова. – К., 1994. – 19 с.

Цей посібник є продовженням бібліографічного покажчика «Государственная историческая библиотека Украинской ССР (1939-1989)» (К., 1989).

Досвідчені бібліографи-краєзнавці ДІБУ – провідної установи в галузі бібліографії історичної літератури – виступили на конференції «Національна бібліографія України: стан і тенденції розвитку», де були визначені магістральні напрямки розвитку бібліографії в Україні:

Кисельова В.П. Краєзнавча бібліографія як складова національної бібліографії України // Національна бібліографія України: стан і тенденції розвитку: матеріали міжвід. наук.конф., м. Київ, 12-14 квіт. 1994 р. / НПБУ; наук. ред.: А. П. Корнієнко, В. В. Патока. – К., 1995. – С.81-82.

Комська А.М. Створення бібліографічної бази даних з історії України // Національна бібліографія України: стан і тенденції розвитку: матеріали міжвід. наук. конф., м. Київ, 12-14 квіт. 1994 р. / НПБУ; наук. ред.: А. П.Корнієнко, В. В. Патока. – К., 1995. – С. 116-120.

Розпочато новий проект «ДІБ України – інформаційний центр «Історія України».

Продовжувалось наповнення ББД «Історія України» новими матеріалами. Організовано робочу групу, яка розписала органи державної реєстраційної бібліографії України з 1967 до 1923 року; на виявлені матеріали складено реєстри; написано понад 3 тис. карток, які згруповані у робочій картотеці за видами видань і роками виходу в світ. Проте, створення ББД на машиночитаних (нині – електронних) носіях уповільнилось через відсутність технічних засобів (придбано лише 1 комп'ютер у III кв. цього року), зокрема, програмного забезпечення, а також спеціалістів у штаті та структурі Бібліотеки.

Побачив світ щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 1992 рік»

накладом 1000 примірників за сприяння Фонду катедр українознавства Гарвардського університету та за участю Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.

З метою оперативного інформування читачів про джерела з історії України фахівцями науково-бібліографічного відділу впроваджено новий проект: підготовка покажчика «Історія України» у щоквартальних випусках: надруковано покажчики за I-III кв. 1994 року.

Новим найважливішим напрямом діяльності ДІБУ стала реституція втрачених під час Другої світової війни бібліотечних цінностей. Створено спеціальну робочу групу, складено план роботи, визначено конкретні завдання. Підґрунтям цієї роботи стали матеріали та рекомендації «круглого столу» в Донецьку і Національного семінару, проведеного під егідою ЮНЕСКО в м. Чернігові, в якому брали участь працівники Бібліотеки.

Вдосконаленню механізму управління Бібліотекою сприяло створення Комісії технологічного контролю.

Фахівці ДІБУ спільно з працівниками НІБУ, ДБЮ (Державною бібліотекою України для юнацтва), ДБД (Державною бібліотекою України для дітей) розробили та підготували до затвердження керівними органами бібліотечної галузі проект «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек України».

1995 р.

Продовжувалось наповнення ББД «Історія України»: написано вже понад 10 тис. карток, які згруповані у робочій картотеці за видами видань і роками виходу в світ. До створення Інформцентру «Історія України» залучено міжнародні благодійницькі фонди: «Відродження», «Євразія», «Регіональна бібліотечна програма» (Будапешт) та ЮНЕСКО. Розроблено поетапні плани технічного оснащення, відбору програмних продуктів і т.ін. За рахунок коштів, виділених Бібліотеці (грант 21150 доларів США надано фондом «Відродження»), придбано: копіювальний апарат EP-1050 Minolta разом з витратними матеріалами; факс-модем, за допомогою якого Бібліотека включилася в Internet; укладено угоду з фірмою Digital на поставку потужного Alpha-server, а саме: 5 автоматизованих робочих місць бібліографів. Проведено підготовчу роботу по створенню відповідного структурного підрозділу – сектора бібліотечних інформаційних технологій.

Завершено складання «Друкованого зведеного каталогу української книги (1574-1923 рр.)»: перевірено наявність, фізичний стан понад 2 тис. українських книг, які зберігаються у фонді ДІБУ.

Вийшли в світ щоквартальні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія України за IV кв. 1994 року та за I-III кв. 1995 року».

ДІБУ, як методичний центр з питань історичного краєзнавства, підготувала:

Методичні рекомендації по складанню універсальних показчиків поточної літератури про край / підгот.: З. Х. Мусіна, А. М. Комська. – К., 1995. – 31 с.

Побачив світ черговий 6-й випуск бюлетеня «Нове в краєзнавчій роботі бібліотек», а 7-й – підготовлено до друку. В них узагальнено результати дослідницької роботи.

Провідні бібліографи-краєзнавці ДІБУ виступили на міжнародних наукових конференціях:

Кисельова В. П., Комська А. М. Краєзнавча діяльність бібліотек України: орг.-метод. проблеми // Бібліотека у демократичному суспільстві: зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (м. Київ, 21-23 листоп. 1995 р.). – К., 1995. – С. 42-43.

Кисельова В.П. Назрілі проблеми зведених краєзнавчих каталогів // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи: міжнар. наук. конф., м. Київ, 10-12 жовт. 1995 р. – К., 1995. – С. 69-70.

У рамках дослідження «Краєзнавча робота бібліотек» послідовно реалізувалися його етапи: вивчена і проаналізована видавнича діяльність бібліотек України в галузі краєзнавчої бібліографії за 1991-1995 рр.; здійснено збір і обробку бібліографічної інформації. Результати цієї роботи висвітлені в статті:

Кисельова В.П. Окремі аспекти видавничої діяльності бібліотек України в галузі краєзнавчої бібліографії // Соціологічні дослідження в бібліотеках: інформ.-аналіт. бюлетень. Вип. 15. – К., 1995. – С. 4-9.

Розвиваються міжнародні зв'язки Бібліотеки. За програмою канадсько-українського партнерства встановлені безпосередні контакти з бібліотечною громадськістю Канади, встановлено зв'язки і з бібліотекою Канзаського університету (США).

1996 р.

Бібліотека потерпає від нестабільності та абсолютної недостатності фінансування, що вкрай негативно позначилося на кількісному та якісному поповненні фонду. Всього надійшло 29989 прим., з них книг – вдвічі менше, ніж заплановано і в 3-4 рази менше, ніж у 80-ті роки. Внаслідок цих та інших негараздів стан фонду Бібліотеки катастрофічно погіршується: втрачається повнота і системність, зменшується активний фонд.

Незважаючи на це, ДІБУ має й позитивні наслідки своєї роботи: збільшилося у 1,5-2 рази надходження літератури з історії України.

ДІБУ здійснює низку заходів по нарощуванню інформаційного потенціалу:

- ББД «Історія України» поповнилася на 18 тис. записів,

- випущено щоквартальний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за IV кв. 1995 року»,

- проведено реорганізацію і перегрупування матеріалів у систематичному каталозі, картотеці статей, картотеці матеріалів з історії міст і сіл України,

- надано 7421 довідку та консультацію, 920 групових та індивідуальних інформацій, виконано 81 складну письмову фактографічну та бібліографічну довідку.

Актуальні проблеми комп'ютерного забезпечення ББД «Історія України» висвітлено у виступах керівників ДІБУ – А. М. Комської та В. Д. Навроцької:

1-9 червня А.М. Комська бере участь у 3-й Міжнародній конференції «Крим-96» за темою «Бібліотеки і асоціації в мінливому світі. Нові технології і форми співробітництва», де виступає з повідомленням «К вопросу организации библиографической компьютерной базы данных «История Украины» в Государственной исторической библиотеке Украины».

11-13 вересня В.Д. Навроцька виступила з повідомленням «Концептуальні аспекти створення автоматизованої бібліографічної бази даних «Історія України» в Державній історичній бібліотеці України: Проблеми і рішення» на III Міжнародному семінарі з проблем інформаційно-бібліографічної діяльності за те-

мою «Актуальні питання впровадження інформаційних технологій в документально-комунікаційній сфері», що відбувся в м. Харкові.

11 червня Міністерство культури і мистецтв України затвердило «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек України». Цей документ акумулює багаторічний досвід методичної роботи ДІБУ, враховує підсумки наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек України», а також надбання вітчизняного та зарубіжного краєзнавства.

Бібліотека проводила інтенсивний пошук засобів виживання в нових умовах, залучення позабюджетних коштів, впровадження платних послуг. Одержано грант від фонду «Відродження» (3 тис. доларів США), допомогу від фонду, очолюваного В.П. Фокіним (700 грн.), а також електрокопіювальний апарат «Херох» – дарунок від фірми «Всесвіт».

1997 р.

Матеріально-технічний стан ДІБУ залишається незадовільним. В цьому році Бібліотека практично не отримувала коштів на придбання книг, а на передплату періодичних видань – з великим запізненням. Отже, конче потрібні читачам видання останніх років, відсутні. Періодичні видання надходили нерегулярно, тому утворилися лакуни за 1-2 місяці. Особлива скрута – з поповненням фонду зарубіжними виданнями, зокрема

Росії та інших країн. Всі ці та інші негаразди негативно позначилися на формуванні фонду ДІБУ, а також на обслуговуванні читачів, але колектив Бібліотеки спрямовує свої зусилля на подолання цих недоліків. І, найперше, це – оптимальне використання фонду шляхом його найкращої організації, обліку, очищення від непрофільних і застарілих видань і т. ін.

ДІБУ продовжує нарощування інформаційного потенціалу. Так, ББД «Історія України» поповнилась на 20 тис. записів. У співпраці з Інститутом українознавства НАНУ ім. І. Крип'якевича видано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 1993 рік». В цьому випуску вміщено опис видань українською та багатьма іншими мовами світу: польською, англійською, німецькою, французькою, китайською. Значним внеском у бібліографію України стали:

Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства: бібліогр. покажчик (1987-1996) / підгот.: В. П. Кисельова, З. Х. Мусіна. – К., 1997. – 61 с.

Архівна і бібліотечна справа доби визвольних змагань в Україні (1917-1921 рр.): каталог кн. виставки / Наук.-довід. б-ка центр. держ. архівів України, Держ. іст. б-ка України; склад. Л. Ястремська, М. Лук'яненко, З. Мусіна (ДІБ України), Г. Порохнюк (НДА України). – К., 1997. – 58 с.

26-27 травня відбулася науково-практична конференція «Бібліотечне краєзнавство у відновленні

історичної пам'яті народу України», яку організувала і провела ДІБУ. На конференції розглядалося широке коло проблем бібліотечного краєзнавства: документарна база, проблеми інтеграції краєзнавчої діяльності бібліотек, краєзнавчі аспекти повернення культурного надбання України, а також досвід бібліотечно-бібліографічного обслуговування з питань краєзнавства та ін. На пленарному та секційних засіданнях прозвучали 7 доповідей і повідомлень фахівців ДІБУ.

Вироблені на конференції рекомендації, стануть програмою конкретних дій для бібліотекарів-практиків.

Одним з важливих напрямів у роботі ДІБУ залишається автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів. Продовжується реалізація проекту «ДІБ України – інформаційний центр «Історія України»: придбано ліцензії на 2 робочих місця та інстальовано пакет прикладних програм Автоматизованої інформаційної бібліотечної системи (АІБС) LIBER на Alpha-server; підключено сканер і факс-модем. Паралельно придбано 2 комп'ютери, ліцензії ще на 2 робочих місця АІБС LIBER на ПК. Розпочато створення локальної комп'ютерної мережі.

Бібліотека одержала грант від фонду «Відродження» (5385 доларів США), допомогу від посольства Польщі, Румунії, «Дому Америки» на проведення масових заходів.

1998 р.

ДІБУ дбає про новий імідж. Вона – у пошуку нетрадиційних шляхів оптимізації власних функцій: удосконалення обслуговування її користувачів, прогнозування подальшої наукової роботи. З цією метою розпочато локальне комплексне наукове дослідження, розраховане на два роки. Під час дослідження було вивчено склад контингенту читачів і користувачів, рівень задоволення їх запитів та інтересів і т. ін. Одержані дані оброблено, попередні висновки викладено у виступі на підсумковій науково-практичній конференції «Бібліотечна наука у соціально-економічному середовищі», що проходила в НПБУ (лютий цього року).

Готуючись до 60-річного ювілею ДІБУ, співробітники проводили наукові розшуки в архівах м. Києва. Результати дослідження допомогли доповнити невідомі сторінки з історії книгозбірні, а також зробити порівняльний аналіз сучасного та попередніх етапів розвитку та діяльності Бібліотеки.

Випущено два друкованих каталоги книжкових виставок: «Визвольна війна українського народу середини XVII ст.» (до 350-річчя початку бойових дій); «Видання Києво-Печерського патерика у фондах ДІБ України». Працівниками довідково-бібліографічного відділу надано 6918 довідок та консультацій, 1047 групових та індивідуальних інформацій, виконано 80

складних письмових фактографічних та бібліографічних довідок.

Діяльність Бібліотеки, як наукової установи та методичного центру з питань історичного краєзнавства, спрямована на:

- допомогу регіональним бібліотекам згідно з «Положенням про краєзнавчу роботу бібліотек України»;
- розробку теоретичних засад і практичних проблем бібліографії історичної літератури;
- створення спеціалізованих баз даних (БД).

24-25 червня ДІБУ спільно з Українською бібліотечною асоціацією (УБА) та Київською обласною бібліотекою для дітей провела виїзне засідання краєзнавчої секції Української бібліотечної асоціації на базі Богуславської ЦБС. На цьому зібранні розглянуто проблеми організаційної структури бібліотечного краєзнавства в ЦБС (на матеріалах Всеукраїнського дослідження та практики бібліотек Київської області), а докладно висвітлено – в 10-му випуску інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (К., 1998. – С. 8-11).

Працівники Бібліотеки брали активну участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, читаннях: «Крим-98», «Могилянські читання-98», «Соціологічні читання-98», «1000-ліття літописання і книжкової справи в Україні» та ін. Так, наприклад:

Михайлова О. Організаційна структура: кадровий склад краєзнавчих підрозділів у бібліотеках України: (за матеріалами дослідження) // Інформаційні потреби населення України в умовах трансформації суспільства: матеріали Соціологічних читань-98. – К., 1999. – С. 110-114.

Вийшли в світ матеріали:

Бібліотечне краєзнавство у відновленні історичної пам'яті народу України: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 трав. 1997 р.) / Держ. іст. б-ка України. – К., 1998. – 249 с.

У травні цього року ДІБУ спільно з Інститутом історії України НАНУ організувала і провела міжнародну наукову конференцію «Визвольна війна українського народу середини XVII ст.», присвячену 350-річчю початку національної революції. На пленарних і секційних засіданнях вчені-історики, фахівці бібліотечної справи обговорили проблеми вітчизняної історії. Учасники конференції ознайомилися з тематичною книжковою виставкою, бібліографічним добром Бібліотеки, ББД «Історія України».

Автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів продовжувалась в рамках проекту “ДІБ України – інформаційний центр «Історія України»:

- освоєно 2 АРМ на базі пакету прикладних програм АІБС LIBER;

- розроблена схема локальної мережі;

- розпочато створення Електронного каталогу (ЕК) нових надходжень;

- продовжувалось введення у комп'ютер матеріалів ББД «Історія України» (4 тис. записів);

- виконані комп'ютерні оригінал-макети ряду бібліографічних і методичних посібників;

- запроваджено бібліографічні матеріали на дискетах; копіювання і тиражування на ксерокопіювальних апаратах.

Упродовж року працівниками Бібліотеки. введено в комп'ютер і виготовлено комп'ютерний оригінал-макет щорічного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія України за 1997 рік», розпочато введення в комп'ютер цього покажчика за 1998 рік.

На жаль, відсутність програмного забезпечення, коштів на придбання технологічних засобів та витратних матеріалів дуже уповільнювало справу автоматизації.

Бібліотека інтенсивно шукає засоби виживання в ринкових умовах. Одержано в дарунок відеомагнітофон і телевізор від Асоціації благочинних фондів України, матеріальну допомогу – від посольства Польщі – на проведення презентацій та інших заходів. Розроблено кілька проектів і подано аплікації на гранти до благодійницьких фондів «IREX», «Відродження» та ін. Бібліотека впроваджує основні засади маркетингу у відносинах з її користувачами.

30 вересня Указом Президента України «Про відзначення нагородами України працівників бібліотек» почесним званням «Заслужений працівник культури» відзначена сумлінна праця Залізняка Людмили Вікторівни, завідувача відділу зберігання літератури.

1999 р.

На межі третього тисячоліття Бібліотека святкує своє 60-річчя. ДІБУ сьогодні – це одна з найбільших спеціалізованих книгозбірень історичної літератури, науково-методичний центр з питань краєзнавства, культурно-освітня установа, яка з року в рік нарощує свій інформаційний потенціал і сприяє подальшому розвитку демократичного суспільства.

Діяльність Бібліотеки спрямована на виконання планових завдань, визначених Статутом, а саме: сприяння розвитку історичної науки в Україні, поширення її досягнень та історичних знань серед загалу користувачів.

На **01.01.** фонд ДІБУ налічує 739435 одиниць обліку, видача документів складає 302228 одиниць обліку. Бібліотека обслуговує 13513 читачів, а кількість відвідувань складає 63992.

Установа має таку структуру:

1. Відділ комплектування бібліотечних фондів.
2. Відділ бібліотечної обробки та каталогізації.
3. Відділ зберігання літератури.

4. Відділ довідково-бібліографічної та інформаційної роботи.
5. Відділ історичного краєзнавства.
6. Науково-бібліографічний відділ.
7. Відділ читальних залів.
8. Відділ стародрукованих, рідкісних та цінних книг.
9. Відділ депозитарного зберігання.
10. Відділ МБА.
11. Відділ бібліотечних інформаційних технологій.
12. Сектор літератури іноземними мовами.
13. Сектор масової роботи.
14. Адміністративно-господарська частина
15. Адміністративно-управлінський та науковий персонал.

У скрутних умовах економічної кризи та відсутності фінансування Бібліотека залишається життєздатною.

До свого 60-річчя ДІБУ запланувала провести науково-практичну конференцію «Історія наукових бібліотек у контексті історії, культури, освіти в Україні» (жовтень), а також підготувати:

- збірник матеріалів конференції;
- науковий збірник «ДІБ України – 60»;
- ретроспективний покажчик «Державна історична бібліотека України» (1939-1999);
- картотеку «ДІБ України в особах»;

- літопис ДІБ України;
- низку статей про 60-річчя діяльності ДІБУ до професійних часописів.

14-15 жовтня до 60-річчя ДІБУ проведено науково-практичну конференцію «Історія наукових бібліотек у контексті історії, культури, освіти в Україні».

Видано збірник матеріалів цієї конференції, ювілейний збірник «ДІБ України – 60», ретроспективний бібліографічний покажчик «Державна історична бібліотека України» (1939-1999), у професійних часописах опубліковано низку статей про ДІБУ та її працівників. Зокрема, у «Бібліотечному віснику» опубліковано статтю до 70-річного ювілею її директора – Лерія Леонідовича Макаренка, який обіймав цю посаду майже 40 років поспіль.

За значний особистий внесок у розвиток бібліотечної справи, вагомі здобутки у професійній діяльності завідувач відділу читальних залів Генрієтта Володимирівна Замахаєва нагороджена Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Працівники Бібліотеки брали активну участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, читаннях: «Історичне краєзнавство на межі тисячоліть: досвід, проблеми, перспективи» (м. Дніпропетровськ); «Бібліотечно-інформаційні ресурси: формування і розвиток» (м. Київ, НБУВ), «Могилянські читання» (м. Київ), «Рум'ян-

цевські читання» (м. Москва); «Бердичівська земля в контексті історії України» (м. Бердичів) тощо.

Автоматизація бібліотечно-інформаційних процесів спрямовувалась на поповнення ЕК нових надходжень (1797 записів), поширення бібліографічних посібників на дискетах, копіювання документів на ксерокопіювальних апаратах. Читачі отримали можливість користуватися БД з правових питань, про пам'ятки історії та культури м. Києва, що одержані Бібліотекою в порядку благодійництва.

Завданням перебудови бібліотечної роботи, реорганізації традиційних форм діяльності, рекламі Бібліотеки та спектру її послуг підпорядковано культурно-просвітницькі заходи, серед яких найбільш значними були: засідання Клубу історичної книги та літературно-мистецькі свята «Вічний як народ» (до 185-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка); «О. С. Пушкін – 200-річчя від дня народження» та ін. Показово, що до проведення масштабних заходів залучалися наукові установи, культурно-освітні та мистецькі заклади, посольства Росії, Польщі, Румунії, Ізраїлю та інших держав в Україні. Ці яскраві, видовищні акції набули широкого розголосу серед громадськості та сприяли формуванню позитивного іміджу ДІБУ.

2000 р.

Згідно з рекомендаціями локального наукового дослідження «Користувачі ДІБУ...», проведеного в 1998–1999 рр., здійснено роботу по удосконаленню технологічних процесів у Бібліотеці:

- завершено переоблік;
- упорядковано та частково реорганізовано розміщення документів у книгосховищах;
- на індикаторних картках відмічено місцезнаходження документів, які увійшли в підсобні фонди структурних підрозділів.

Незважаючи на очевидне поліпшення комплектування фонду, зокрема передплату періодичних видань на перше півріччя 2001 р., тенденція до зменшення активного фонду Бібліотеки не припинилася. Побачили світ щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія України за 1996, 1998 роки».

Діяльність Бібліотеки, як наукової установи та методичного центру з питань історичного краєзнавства, спрямовано на оптимізацію бібліотечного краєзнавства в Україні, зокрема, допомогу регіональним бібліотекам у краєзнавчій роботі. Проведено моніторинг «Електронні бази даних з питань краєзнавства: формування та використання в регіонах». Результати і підсумки цього дослідження оприлюднені у виступах на наукових форумах бібліотечних працівників у НБУВ (жовтень), НПБУ (грудень), а також (з табли-

цями та статистичними даними) опубліковані в черговому випуску (№ 12) інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України». Дослідження не лише розкрило незадовільний стан краєзнавчої діяльності бібліотек в Україні, а й стало підґрунтям для подолання цієї проблеми.

Працівники Бібліотеки брали активну участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, читаннях: «Бібліотеки — центри науково-інформаційних ресурсів ХХІ ст.», «Житомирщина на зламі тисячоліть», «Велика Волинь», «Корцю-850 років», «Могилянські читання», «200-ліття першої публікації «Слова о полку Ігоревім», «Болохівщина: земля і люди», «Бібліотечні дослідження-2000: орієнтація на практику» та ін.

Продовжувалась автоматизація бібліотечно-інформаційних процесів: ЕК нових надходжень доповнено 865 записами, ББД «Історія України» – понад 3 тис. записами.

Разом з цим, в пресі (газети «День», «Дзеркало тижня», «Київська правда») акцентується на незадовільному матеріальному становищі Бібліотеки.

2001 р.

Відомості про фонд ДІБУ та зміст БД висвітлено в численних виступах і публікаціях фахівців Бібліотеки, книжкових виставках. Так, працівники відділу старо-

друкованих, рідкісних та цінних книг виступили з повідомленням «Острозькій Біблії – 420 років (на матеріалах дослідження фонду стародруків ДІБ України)»; провели презентацію книжкової виставки «Велика Успенська церква Києво-Печерської лаври»; спеціалісти відділу депозитарного зберігання оприлюднили доповідь про забезпечення змістовної повноти інформаційних ресурсів шляхом депозитарного зберігання історичної літератури (з досвіду ДІБУ) і т. ін.

Придбано 23764 примірників документів, що значно більше, ніж у попередні роки. Лакуни, які утворились у фонді впродовж 1997-2000 рр., ліквідувати не вдалося. Причина та, що і раніше – недофінансування. Серед нових надходжень – багато дарунків, переданих від установ, навчальних закладів, громадських організацій, посольств зарубіжних країн в Україні. Наприклад, «Пушкінську бібліотеку» (понад 1500 примірників) безкоштовно одержано завдяки російському мега-проекту.

Продовжується науково-дослідна робота Бібліотеки як наукової установи та методичного центру з питань краєзнавчої бібліотечної діяльності: у рамках довгострокового наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек» проведено моніторинг сучасного стану краєзнавчої бібліографії в Україні, зокрема видавничої діяльності бібліотек. Матеріали цього дослідження стали підґрунтям для складання бібліографічного по-

кажчика 2-го ступеня «Краєзнавчі бібліографічні посібники бібліотек України (1996–2000 рр.)». За підсумками названого дослідження, результатами відряджень до ОУНБ України, узагальненням теоретичних розробок у галузі вітчизняного і зарубіжного бібліотечного краєзнавства, а також кращого досвіду краєзнавчої діяльності за останні роки, фахівцями відділу історичного краєзнавства підготовлено комплексний методичний посібник «Краєзнавча робота бібліотек». У посібнику висвітлені: сучасна концепція організації краєзнавчої роботи в бібліотеках; методика формування краєзнавчих інформаційних ресурсів; окремі аспекти застосування комп'ютерних технологій у бібліотечному краєзнавстві тощо.

Надруковано щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 1999 рік».

З причини відсутності коштів майже всі, заплановані на цей рік заходи з автоматизації Бібліотеки, не виконані. Разом з цим, саме бюджетні кошти (отримано 60 % від затвердженого кошторису) дали змогу дещо поліпшити матеріально-технічний стан:

- відремонтувати частину приміщень у корпусах №№ 24, 35;
- забезпечити тепло- та енергопостачання;
- утримувати приміщення і обладнання Бібліотеки в належному санітарно-гігієнічному стані;

- створити комфортні умови для роботи користувачів ДІБУ.

Указом Президента України № 912 від 29 вересня 2001 р. заступнику директора з внутрішньобібліотечної роботи ДІБУ Навроцькій Валентині Дмитрівні присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

2002 р.

У травні цього року пішов на заслужений відпочинок директор ДІБУ Лерій Леонідович Макаренко, який очолював нашу книгозбірню понад 40 років.

1 липня на посаду директора Бібліотеки призначено кандидата історичних наук **Виноградову Олену Борисівну**.

Указом Президента України завідувачеві відділу стародруків Державної історичної бібліотеки України Загородній Ганні Яківні присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Аналіз результатів діяльності ДІБУ за цей рік виявив тенденцію до зменшення показників кількості користувачів та відвідувань ними Бібліотеки у порівнянні з минулорічними. Одна з причин – відсутність у фонді багатьох поточних профільних видань, особливо зарубіжних, малотиражних, відомчих, а також матеріалів наукових форумів, збірників наукових праць численних інституцій.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів» від **10 травня 2002 р.** № 608 Бібліотеку визначено одержувачем усіх видань та аудіопродукції довідкового характеру історичної тематики. Про фінансування ДІБУ йшлося у Програмі поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 р., затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 1 липня 2002 р. № 900.

Працівники Бібліотеки постійно шукали можливості для поповнення фонду: завдяки участі у роботі експертно-фондової групи Міжвідомчої ради з питань вивезення та повернення культурних цінностей надійшло до нашої книгозбірні декілька цінних книг. З причини відсутності бюджетних асигнувань (на періодичні видання – 33,5% від запланованого обсягу; на книги – 0 %) Бібліотека не змогла придбати вкрай необхідні користувачам **видання (далі – документи).**

Підсумки перевірки збереження фонду показали необхідність термінової та суттєвої модернізації ДІБУ в цілому: реорганізації окремих ділянок і процесів, перебудови структури установи відповідно до інформаційних і сервісних потреб користувачів (Наказ Міністерства культури і мистецтв України № 722 від 23.12.2002 р.). Тож, у поточному році вжито заходів у розробці нової структури Бібліотеки. Нестача бюджетних коштів (надійшло 30% від затвердженого кошторису) призвела до негативних наслідків: обвалилася стеля у відділі

стародрукованих рідкісних та цінних книг; 7 грудня сталася аварія тепломережі у корпусі № 35, де зберігаються унікальні фонди іноземними мовами; не придбано меблі, інвентар, оргтехніка і т. ін.; не проведено ремонт водо- і тепломереж та приміщень.

Незважаючи на труднощі, нарощування інформаційного потенціалу книгозбірні продовжувалося:

- випущено: кумулятивний бібліографічний покажчик «Краєзнавчі бібліографічні посібники бібліотек України: 1999–2000»; інформаційний бюлетень «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (Вип. 13), а також комплексний методичний посібник «Краєзнавча діяльність бібліотек» (К., 2002. – 205 с.), науковим редактором якого стала професор Харківської державної академії культури Н. М. Кушнарєнко.

Як позитивне, слід також відзначити застосування науково-дослідних методів з метою удосконалення довідково-бібліографічного апарату Бібліотеки. Зокрема, фахівцями відділу історичного краєзнавства проведено локальне дослідження кількісних і якісних характеристик «Зведеної картотеки матеріалів з історії міст і сіл України», відповідності її змісту, структури до сучасних інформаційних потреб користувачів. Підсумки та рекомендації дослідження стали основою для суттєвої реорганізації Картотеки з метою піднесення її до рівня, якого вимагають інформаційно-пошукові системи.

ЕК нових надходжень документів поповнено 1016 записами. Загальний обсяг його складає 3839 записів.

2003 р.

Комплектуванню фонду ДІБУ сприяла активна діяльність Ради по формуванню фонду Бібліотеки: з усіх джерел комплектування надійшло 9207 облікових одиниць (55,4% від плану 16600), з них книг – 5478 (план – 12000), в тому числі, безоплатного обов'язкового примірника – 530; продовжуваних видань – 906 (план – 1500), журналів – 2817 (план – 3000), інших – 6 (план – 100). Через торговельні організації надійшло 3400 примірників. Подарунки та книгообмін з іншими установами дали можливість поповнити фонд на 2984 прим. На придбання документів на кошти з держбюджету витрачено 110 тис. грн. (69% від передбачених Державною програмою 160 тис. грн.). Позитивним фактором у поточному комплектуванні стало збільшення кількості назв документів до 4472 (проти 2060 в 2002 р.). Серед основних джерел комплектування фонду ДІБУ – НВП «Ідея», ТОВ «Альфа» і «Атіка», ПП «Арістей», що виграли тендери на поповнення книжкового та фонду періодичних видань.

У ретроспективному докомплектуванні фонду особлива увага приділялась виявленню та заповненню лакун. Значну наукову та художню цінність мали такі

придбання, як: журнал «Визвольний шлях» (Лондон) – 367 прим., що дало можливість завершити комплектування цього видання за 50 років (1950-2000); 136 видань «Україніки» одержано від громадського діяча пана Мар'яна Коця (США) тощо.

Активізувалося виконання Державної програми збереження бібліотечних і архівних фондів: згідно з «Інструкцією про порядок відбору рукописних книг, рідкісних та цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання», затвердженою Міністерством культури і мистецтв України 20.11.2001 р., виявлено і описано 1527 документів для робочої картотеки.

Згідно із «Заходами щодо забезпечення поліпшення стану збереження фонду ДІБУ», складеними на виконання результатів перевірки Міністерства культури і мистецтв України в грудні 2002 року, розроблено «Перспективний план перевірки фондів структурних підрозділів ДІБУ на 2003–2007 рр.». Відбулася комплексна перевірка фонду відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг (22979 облікових одиниць) і вибіркові перевірки 6 підсобних фондів. Всього перевірено 31031 одиниця зберігання.

Продовжувалося поповнення ЕК нових надходжень в АІБС LIBER: введено 2824 записи (на 01.01.04 каталог містить 6284 записи).

Здійснено значний обсяг роботи з відновлення постраждалих внаслідок аварії тепломережі (корпус №

35 у грудні 2002 р.) документів відповідно до розроблених «Заходів щодо забезпечення поліпшення стану фонду ДІБУ» (від 20.02.2003 р.), «Заходів безпеки та готовності до аварійних ситуацій і стихійного лиха на 2003–2005 рр.) та «Плану евакуації документних ресурсів ДІБУ» (від 04.02.2003 р.).

Спостерігається подальше зниження основних показників: кількості користувачів за Єдиною реєстраційною картотекою (ЄРК) – до 6173 проти 6300 за планом, відвідувань – до 52072 проти 54750, відвідуваності – до 4,3 проти запланованих 4,5. Це обумовлено рядом причин внутрішнього характеру: переобліком фонду відділу стародрукованих рідкісних та цінних книг і проведенням поточного ремонту в його приміщеннях; ліквідацією упродовж I–III кварталів наслідків аварії тепломережі в корпусі № 35; просушуванням приміщень та рятуванням документів у відділі депозитарного зберігання, секторі літератури іноземними мовами.

Порівняно з попереднім роком збільшився обсяг та підвищився коефіцієнт точності інформації, що надавалася користувачам. Один з показників поліпшення обслуговування читачів – кількість ксерокопій на видання з фонду Бібліотеки (надійшло 1628 замовлень, виготовлено 50 тис. різних копій).

Користувачам Бібліотеки надано 7543 довідки, надіслано 85 письмових.

Науково-бібліографічну роботу ДІБУ спрямовано на складання науково-бібліографічних покажчиків.

Розпочато комп'ютерну верстку та підготовку до друку щорічного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія України за 2000 рік». Вийшов друком посібник :

Трускавець: краєзн. бібліогр. покажчик / Укр. держ. наук.-дослід. ін.-т архів. справи та документознавства, Держ. іст. б-ка України, Держ. наук. мед. б-ка; упоряд. І. Б. Матяш та ін. – К., 2003. – 338 с. – (Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки; Вип. 9).

ЕБД «Історія України» налічує 18 тис. записів.

Науково-методична діяльність з питань історичного краєзнавства мала свої результати: закінчено наукове дослідження «Зведена картотека матеріалів з історії міст і сіл України: наявний стан, можливості подальшого використання»; підготовлено науковий звіт; результати дослідження з рекомендаціями узагальнені в щорічному інформаційному бюлетені «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (вип. № 14); підготовлено план, програму та методику наукового дослідження «Краєзнавчі фонди ОУНБ України: сучасний стан, джерела комплектування, перспективи розвитку». У «Зведеній картотечі матеріалів з історії міст і сіл України» відредаговано 70 скриньок карткового масиву – 8 областей України. Всього за рік вилучено понад 5000 карток, додано близько 4000, відкрито майже 250 нових рубрик.

Відділ бібліотечних інформаційних технологій забезпечував:

- підтримку у робочому стані діючих технічних засобів і програмне забезпечення LIBER;
- поповнення ЕК нових надходжень;
- комп'ютерний набір підготовлених бібліографічних покажчиків, методичних, інформаційних матеріалів;
- ведення ділової та бухгалтерської документації.

Бібліотека брала участь у підготовці відеоматеріалів на X Кримську конференцію.

Проведено капітальний ремонт опалювальної системи в корпусі № 24, а також поточний ремонт в приміщеннях відділу рідкісних, цінних та стародрукованих книг, у кімнатах відділу бібліотечно-інформаційних технологій та в технічних приміщеннях корпусу № 23. Демонтована стара і встановлена нова водопостачальна мережа. Всього виконано робіт на суму 150 тис. грн.

У зв'язку з виходом на заслужений відпочинок заступника директора з наукової роботи Алли Миколаївни Комської на цю посаду призначено Аллу Віталіївну Скорохатову, яка працює в нашій установі з 1975 року, а з 1995 р. очолювала довідково-бібліографічний відділ.

2004 р.

Комплектування фонду відбувалося відповідно до нових вимог щодо проведення тендерів: з метою раціонального використання державних асигнувань в сумі 150 тис. грн. для придбання документів, складено «План підготовки і проведення процедури закупівлі документів для ДІБУ в 2004 р.». Згідно з планом відбулося 5 засідань Тендерного комітету, 4 торги, в яких брали участь 11 книгорозповсюджуючих організацій.

Розвивалися книгообмінні зв'язки з Українським видавничим консорціумом, державним підприємством «Центр інформатики», Фондом ім. О. Ольжича, Радою національних товариств України, Фондом «Європа» та провідними бібліотеками м. Києва. Завдяки книгообміну через обмінно-резервний фонд (ОРФ) за рік надійшло 5430 примірників (135,7% до плану 4000).

На виконання «Державної програми збереження бібліотечних і архівних фондів» згідно з «Інструкцією про порядок відбору рукописних книг, рідкісних та цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання» працівниками Бібліотеки проведено суцільний перегляд фонду, створено картотеку описів на 6989 відповідних видань.

Тривала робота Комісій з питань збереження фонду та з вилучення документів, завдяки чому прийнято науково обґрунтовані рішення щодо формування

фонду як в цілому, так і його складових; оновленню інструктивних та технологічних документів, в першу чергу, інструкції «Шлях документів у процесі опрацювання в ДІБУ».

Цього року колектив отримав у дарунок Автоматизовану бібліотечну інформаційну систему (АБІС) ІРБІС-32 (версію 2004.1), нині – САБ (Система автоматизації бібліотек), яка стала основою комп'ютеризації бібліотечних процесів. Продовжуючи поповнення ЕК нових надходжень в АІБС LIBER (введено 8651 запис), фахівці Бібліотеки запроваджували й АБІС ІРБІС (240 записів).

У рамках Клубу історичної книги, мистецької вітальні «Зустріч» відбулися: літературно-мистецьке свято «Світоч української культури» (до 190-річчя Т.Г. Шевченка), презентація перевидання книги І. Костомарова «Богдан Хмельницький», книжкові виставки до ювілеїв В. Б. Антоновича (170-річчя), П. А. Загребельного (70-річчя), М. О. Максимовича (200-річчя) та інші. У Національному історико-культурному заповіднику «Качанівка» (Чернігівська обл.) проходила презентація книжково-ілюстративної виставки «Культурна спадщина України: Качанівка». Всього за рік експонувалося понад 50 тематичних виставок документів з фонду ДІБУ. Партнерами у соціокультурній діяльності Бібліотеки стали Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, державне підприєм-

ство «Україна мистецька», Український філософський фонд та ін.

Вийшли друком щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія України за 2000 рік (у 2-х частинах) та за 2001 рік.

Бібліотеці подарована БД «Історія старої України» у друкованому та електронному варіантах, створена київським науковцем, мистецтвознавцем М. Жарких.

Подальший розвиток мала наукова та методична діяльність ДІБУ. Закінчено наукове дослідження «Краєзнавчі фонди ОУНБ України: сучасний стан, джерела комплектування і перспективи розвитку». На основі узагальнених у науковому звіті матеріалів цього дослідження підготовлено і надіслано в регіони інформаційний бюлетень «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (Вип. 15) з висновками і рекомендаціями з оптимізації формування краєзнавчих фондів ОУНБ України. Матеріали дослідження також стали основою для електронної БД «Краєзнавчі ресурси ОУНБ».

В рамках локального дослідження «Комплектування обов'язковим безоплатним примірником видань історичної тематики в ДІБ України в 2003 р.» здійснено звірення «Еталонної картотеки випуску видань в Україні в 2003 р.» з «Картотекою поточного комплектування»: проведено статистичний аналіз отриманих даних. Попередні підсумки цього дослідження покладено в основу повідомлення фахівців ДІБУ на міжна-

родній науковій конференції «Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ» (НБУВ, жовтень). Спеціалісти Бібліотеки також брали участь у наукових конференціях: «Історичні витоки козацтва в Україні» (м. Вінниця), «Житомир в історії Волині й України» (м. Житомир); «М. Островський на сторінках історії і в нашому житті» (м. Шепетівка, Хмельницька обл.), «Використання нових технологій — зростання іміджу бібліотеки» (м. Рівне).

Структура Бібліотеки залишається без змін: 12 відділів, 2 сектори на правах відділів. У штаті – 127 працівників, з вищою освітою – 72 особи.

8 працівників Бібліотеки за сумлінну працю відзначено Почесними грамотами Міністерства культури і мистецтв України.

Ольгу Володимирівну Михайлову – завідувача сектора з науково-дослідної роботи відділу історичного краєзнавства нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

2005 р.

Бібліотека одержувала книжкову продукцію централізовано через державне підприємство «Центр інформатики» за кількома програмами: «Державна програма забезпечення розвитку і функціонування української мови», «Українська книга», «Соціально значущі видання». За рік одержано 4994 прим. (42% до

плану). Щорічне зменшення надходжень книжкової продукції пояснюється її подорожчанням: середня вартість однієї книги для ДІБУ в 2003 р. становила 32 грн., а в 2004 р. – 44 грн. Крім того, не збільшилося надходження документів обов'язкового безоплатного примірника – в 2005 р. надійшло 1542 прим. (у 2004 р. – 1530).

Важливим джерелом поповнення фонду став книгообмін – еквівалентний обмін дублетними примірниками. Подальший розвиток мали партнерські стосунки з бібліотеками Інститутів: історії України НАНУ; стратегічних досліджень; політичних і етнопонаціональних досліджень; Верховної Ради України, а також великими книгозбірнями України. До обмінного фонду надійшло 5739 прим., а вибуло 6480 прим. Документообмін сприяв ліквідації прогалин і поповненню новими виданнями основного фонду Бібліотеки.

Розроблено та впроваджено положення та технологічні інструкції щодо створення ЕК в АБІС ІРБІС. Введено інформацію про 5011 нових книг та 322 назви журналів. Тож, у зв'язку з переходом Бібліотеки на АБІС ІРБІС провадився пошук програмно-технологічних та фінансових механізмів для конвертації в АБІС ІРБІС раніше створених в АІБС LIBER бібліографічних записів (всього – 8651).

Збереженню фонду сприяла його раціональна організація та часткова передислокація (5000 прим.

періодичних видань переміщені з центрального до інших книгосховищ).

Згідно з «Перспективним планом перевірки фондів структурних підрозділів ДІБУ на 2003–2007 рр.» проведено вибіркові перевірки в основному та 4-х підсобних фондах відділів.

До позитивних результатів призвело впровадження рекомендацій моніторингу запитів користувачів Бібліотеки з метою визначення шляхів удосконалення їх обслуговування. Підвищилася ефективність використання ресурсної бази як в стінах Бібліотеки, так і по МБА, про що свідчать кількісні показники: обслугованих читачів – 15064 (123% плану), відвідувань – 61170 (100% плану), видача документів – 259729 (102% плану); послугами МБА користувались 137 читачів (171% плану), які отримали 3030 документів з 43 книгозбірень.

Поліпшилось у порівнянні з минулим роком і довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів Бібліотеки. Цього року надано 7640 усних та підготовлено понад 80 письмових бібліографічних довідок. Серед замовників – Міністерство фінансів України, Інститут етнонаціональних досліджень, Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, Кіностудія ім. О. Довженка, Київська громадська організація – Спілка ветеранів розвідки ВМФ та ін.

Унікальні документи з колекцій ДІБУ експонувалися на численних виставках, таких як: «Слово о полку Ігоревім – видатна пам'ятка літератури Київської Русі»; «Великодні ідеї у східнослов'янській духовній культурі» – до Дня Слов'янської писемності та культури; «Українські видання періоду Великої Вітчизняної війни 1944–1945 рр. у фондах ДІБУ»; «Найцінніші стародруки друкарні Києво-Печерської лаври з колекції ДІБУ» та багато інших.

Побачив світ щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 2002 рік».

ДІБУ очолила огляд-конкурс краєзнавчих методичних посібників серед регіональних бібліотек. Його підсумки опубліковано в черговому випуску інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (Вип. 16). В ньому подано результати аналізу, загальні оцінки, конкретні пропозиції щодо удосконалення підготовки методичних і бібліографічних посібників краєзнавчого змісту. Таким чином, ДІБУ, як методичний центр, підтримала і стимулювала видавничу діяльність ОУНБ з питань краєзнавства, а також сприяла поширенню інноваційного досвіду.

Працівники Бібліотеки брали активну участь у міжнародних наукових конференціях: «Бібліотеки та асоціації у світі, що змінюється: нові технології і нові форми співпраці» (Крим, м. Судак), у НБУВ (м. Київ); всеукраїнській науковій краєзнавчій конференції у м. Бердичеві; семінарах наукових бібліотек Харківської

зони в м. Харкові та бібліотек України для юнацтва у м. Києві; та інших форумах.

До Дня бібліотек Почесною Грамотою Міністерства культури України за високий професіоналізм, вагомий внесок у розвиток національної культури відзначено 5 працівників ДІБУ.

2006 р.

Колегіальні органи при дирекції – «Рада по формуванню фондів», «Тендерний комітет» та «Експертно-оціночна комісія» – забезпечили прийняття оперативних рішень з усіх питань формування документно-джерельної бази Бібліотеки. Книжкова продукція надходила з двох джерел – за системою безоплатного обов'язкового примірника та за Державними програмами: «Державна програма забезпечення розвитку і функціонування української мови», «Українська книга», «Соціально значущі видання» через державне підприємство «Центр інформатики». Спостерігається різке збільшення надходжень обов'язкових примірників: порівняно з 2005 р. їх кількість (крім журналів і газет) зросла майже вдвічі.

Важливого значення набув книгообмін, який стає одним з основних джерел надходження усіх видів документів. У той же час, активне використання книгообміну дозволяє лише частково ліквідувати як поточні лакуни, так і прогалини у комплектуванні за попередні

роки. Через обмінно-резервний фонд за рік надійшло 6411 прим., а вибуло 2214.

ЕК ДІБУ на кінець року містив 10915 бібліографічних записів. На виконання «Державної програми збереження бібліотечних і архівних фондів» описано 3455 цінних видань.

Серед головних функцій Бібліотеки традиційно залишається інформаційне забезпечення наукових досліджень в галузі вітчизняної історії, аналіз та прогнозування розвитку історико-краєзнавчої діяльності, методична допомога регіональним книгозбірням з питань краєзнавчої роботи. ДІБУ в співпраці з науковими та громадськими організаціями брала участь у міжнародній науковій конференції «Православ'я і світ», ініційованій Київським релігійно-філософським товариством та Свято-Успенською Києво-Печерською лаврою разом із семінарією УПЦ; Дев'ятій міжнародній науковій конференції «Могилянські читання»; третій рік поспіль – у «Нестеровських читаннях». На цих та інших форумах презентовано книжкові виставки з фонду ДІБУ. За поточний рік на виставках представлено 38144 документи.

На 2-й Міжнародній книжковій виставці-ярмарку (травень, м. Київ) ДІБУ – організатор стенду «Бібліотека-2006».

Вийшли в світ щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія України» за 2003, 2004 роки, підготовлено до друку – за 2005 р. Спільно з На-

ціональним Києво-Печерським історико-культурним заповідником надруковано:

Матеріали до бібліографії Києво-Печерської лаври: наук.-допом. бібліогр. покажчик / авт.-упоряд. О. І. Марченко. – К., 2006. – 356 с.

У співпраці з Українським державним науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства (УНДІАСД) розпочато науково-видавничий проект «Джерельна база історії української дипломатії», до якого здійснено пошук документів за період з 1917 по 2006 рр.

На основі моніторингу стану історико-краєзнавчої діяльності ОУНБ України сформовані БД «Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства: 1997–2006 рр.» та «Краєзнавчі бібліографічні ресурси бібліотек України». Результати моніторингу щодо проблем, які потребують методичного вирішення у 2007 р., оприлюднено на всеукраїнському семінарі «Краєзнавча діяльність бібліотек як складова формування національної самосвідомості» в м. Одесі та покладено в основу інформаційного бюлетеня ДІБ України (Вип. 17).

Оновлено версію програми ІРБІС (2006.1–32). Створено власні електронні ресурси Бібліотеки, зокрема: БД комплектування, нових надходжень, періодичних видань, краєзнавчі, щорічного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія України», «Реєстр рукописних і цінних видань з фондів ДІБ

України». Формувались вихідні форми (інвентарна та сумарна книга, акти, довідки, листи і т. ін.). З метою удосконалення формування та використання науково-інформаційних ресурсів розроблено:

- технологічну інструкцію «Шлях документів у процесі наукового опрацювання в програмі ІРБІС»;

- структуру формату бібліографічного запису для прискореної обробки інвентарних списків періодичних видань та ін.

2007 р.

Наказом Міністерства культури і туризму України № 217 (о)16-07 від 7 березня 2007 р. затверджено нові Статут і назву Бібліотеки – Державний заклад «Державна історична бібліотека України». У зв'язку із звільненням директора О. В. Виноградової, у серпні цього року виконуючим обов'язки директора ДІБУ призначено А.В. Скорохатову, яка раніше обіймала посаду заступника директора з наукової роботи.

Спостерігалася подальша тенденція до збільшення кількості одержаних Бібліотекою назв Обов'язкового примірника (ОП) документів історичної тематики (з 1542 у 2005 р. до 1701 у 2007 р.), що обумовлено дієвим контролем та налагодженням безпосередніх зв'язків з виробниками цих видань. Постійний аналіз книжкового ринку дозволяв систематично виявляти ті видання,

що вийшли друком і потенційно мали надійти до фонду Бібліотеки. З метою ліквідації прогалин у нових надходженнях обов'язкового примірника, розширювалися зв'язки з інститутами НАН України, іншими науковими та навчальними закладами, бібліотеками різних систем і відомств, посольствами інших країн, приватними особами, архівами, музеями.

Кількість обслужених користувачів становила 12537 осіб, в тому числі: абонентів МБА – 74; за єдиною картотекою – 4482. Тобто, основні показники мають тенденцію до зменшення, що пояснюється об'єктивною причиною: можливістю користувачів отримати інформацію через Internet.

Водночас, кількість та склад відвідувачів, які користуються Бібліотекою з науковою та творчою метою, стабільні: науковці, викладачі, спеціалісти за фахом становлять 3497 осіб (35%); студентів, учнів – 6506 осіб (65%). Серед користувачів – 46 докторів та 324 кандидати наук, декотрі з них подарували Бібліотеці свої видання, підготовлені з використанням документів із фондів ДІБУ.

Інформаційна робота тісно пов'язувалась з науково-видавничою. 60 абонентів групової інформації та 15 абонентів індивідуальної одержали інформаційні послуги за замовленими темами. Анотовані бібліографічні списки «Нові надходження до ДІБ України» надруковано на сторінках журналу «Пам'ять століть», а у виданні Спілки театральних діячів України «Театраль-

ний календар» вміщено бібліографічні супроводи до знаменних дат, підготовлені фахівцями ДІБУ. Опубліковано також статті наших співробітників – А. І. Новицької : «Традиції самозбереження нації», «Тарновські – шляхетний рід меценатів», «Святіший Мстислав Патріарх Київський і всієї України», а також В. Д. Навроцької, які друкувалися у проекті видавничого консорціуму «Україна в III тисячолітті».

Науково-бібліографічна робота проводилась на партнерських засадах з науковими установами. Спільно з Інститутом історії України НАНУ відпрацьовувались схеми та систематизація матеріалів у виданнях Бібліотеки. Вийшов друком щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 2005 рік»; завершено картковий набір матеріалів та розпочато комп'ютерний набір цього посібника за 2006 р. Розроблено схему і розпочато набір матеріалів за програмою ІРБІС-32 до посібника «Політичні репресії радянської доби в Україні: наук.-допом. бібліогр. покажчик (Вип. 2)».

До Республіки Білорусь надіслано матеріали до покажчика «Історик Довнар-Запольський». Фахівці Бібліотеки брали участь в укладанні науково-бібліографічного покажчика «Історія дипломатії України» Інституту архівної справи. Здійснено бібліографічний супровід посмертного видання академіка О. Пріцака «Слово о полку Ігоревім».

Цей період ознаменований важливими подіями у громадсько-політичному та культурному житті України – святкувалися Рік Української книги, Рік міжкультурного діалогу в Україні, Міжнародний Рік Планети Земля, Рік пам'яті жертв голодомору; 970-річчя спорудження Софійського собору в Києві, 370-річчя повстання селян під проводом Павлюка, 50-річчя «Українського історичного журналу» тощо. Бібліотека відзначила ювілеї: С. В. Кульженка, І. І. Огієнка, Ф. А. Терещенка, Олега Ольжича, М. І. Костомарова; представників російської культури О. К. Толстого, І. К. Айвазовського, М. М. Бантиш-Каменського та багатьох інших.

Фахівці відділу історичного краєзнавства здійснили аналіз краєзнавчих бібліографічних ресурсів ОУНБ України за 2001-2005 рр. Матеріали дослідження (статистичні дані та якісні характеристики) узагальнені в інформаційному бюлетені «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (вип. 18) та покладені в основу виступу на всеукраїнській науково-практичній конференції «Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії». Виконано значний обсяг роботи з формування ЕБД: закінчено формування проблемно-орієнтованої БД «Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (1997–2006 рр.)» (всього понад 700 записів) та БД «Краєзнавчі бібліографічні ресурси бібліотек України: 2001–2005 рр.» (понад 600 записів). На їх основі сформовані та випущені ретроспективні бібліографічні покажчики. Друкована і електронна

версії останнього презентовані у виступі «Еволюція технології підготовки краєзнавчої бібліографії 2-го ступеня» (м. Вінниця). Започатковано нову БД у АБІС ІРБІС – «Видання ДІБУ. Публікації про Бібліотеку».

Господарську діяльність зосереджено на виконанні наступних робіт: капітального ремонту корпусу № 35 на суму 295 тис. грн., поточного ремонту корпусу № 85 на суму 6 тис. грн., поточного ремонту віконних та дверних блоків. Проведені ремонтні роботи електромережі на суму 10 тис. грн., ремонт сантехнічного обладнання та модернізація ліфта «ЛМШ-150» в книгосховищі корп. № 24 (книгосховище) на суму 18,9 тис. грн.

В цьому році придбані комп'ютери на суму 19,5 тис. грн. та комплекти меблів для читального залу все-світньої історії на суму 19,2 тис. грн.

2008 р

Видання, одержані за системою обов'язкового примірника, залишаються основою нових надходжень до Бібліотеки – 2151 одиниць (42% до річних надходжень). Завдяки книгообміну отримано 1744 одиниці (34%). Значний внесок зробили автори книг та користувачі ДІБУ – їх дарунки складають 552 прим. (11%). За Державними програмами надійшло 234 одиниці

(5%), всього за рік – 5162 прим.; періодичних видань (АТЗТ «Самміт») – 181 назва журналів, 40 назв газет.

За Наказом ДІБ України «Про інвентаризацію бібліотечного фонду» від 14.05.2007 р. відбулась інвентаризація документів основного та окремих частин єдиного фонду. Згідно з «Перспективним планом перевірки фондів структурних підрозділів ДІБУ на 2008-2010 рр.» здійснено вибірккову перевірку наявності документів у підсобному фонді залу історії зарубіжних країн, а також у шафах відділу організації та зберігання фондів.

Удосконалено нормативно-технологічну документацію: впроваджено новий зразок «Паспорта» на кожний каталог або картотеку, які входять до Системи каталогів і картотек ДІБУ; в усіх структурних підрозділах проведені практичні навчання з впровадження та дотримання державних стандартів (ГОСТ 7.1.2003, IDT), ДСТУ ГОСТ 7.1.2006.

У цьому році в ЕК введено:

- нових надходжень книг – 2990 записів;
- ретровведення (з 1996 р.) – 2905 записів;
- періодичних видань – 120 назв;

всього – 5895.

Продовжувалося опрацювання документів для введення їх до Державного реєстру національного культурного надбання на виконання «Державної програми збереження бібліотечних і архівних фондів». Станом на 01.01.2009 р. загальна БД «Державний

реєстр національного культурного надбання» становила 24354 записи.

Склад і кількість відвідувачів, які користуються Бібліотекою з науковою та творчою метою, стабільні: науковці, викладачі, спеціалісти за фахом становлять 4174 особи (41,7%); студентів, учнів – 5828 осіб (58,3%). Упродовж року серед користувачів ДІБУ – 63 доктори та 290 кандидатів наук.

Для них виконано понад 80 письмових довідок; оперативно в режимі «запит-відповідь» надано інформацію 40 абонентам групової та 9 абонентам індивідуальної інформації, які відповідно одержали 1337 та 1820 інформаційних карток. Серед багатьох бібліографічних розшуків варто виділити роботу з фактографічним та ілюстративним матеріалом для масштабного історико-культурного проекту «Українці в світі (доба Київської Русі)» під патронатом П. А. Юценка.

Рік ознаменований важливими подіями в громадсько-політичному та культурному житті України: 1020-літтям хрещення України-Русі, 90-літтям подвигу героїв Крут, 1030-літтям від дня народження Ярослава Мудрого, 140-літтям заснування товариства «Просвіта»; ювілеями видатних українців – Василя Стуса, Кирила Розумовського, Олеса Гончара, І.С. Нечуя-Левицького та інших. До цих знаменних дат підготовлені засідання Клубу історичної книги, а також тематичні виставки. Приймала гостей мистецька віталь-

ня «Зустріч», в рамках якої відбулися свята, вечори, майстер-класи тощо.

На основі пілотного дослідження, що базувалося на опитуванні фахівців краєзнавчих структурних підрозділів ОУНБ України, працівниками відділу історичного краєзнавства розроблено концепцію нової редакції «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек», підготовлено проект цього документа. За результатами дослідження оприлюднені виступи про оновлення нормативної бази бібліотечного краєзнавства як актуальної проблеми методичної діяльності на наукових конференціях у НПБУ (травень) і НБУВ (жовтень), а також опубліковано скорочений варіант звіту цього дослідження у 19-му випуску інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України». У ньому також подано методичні рекомендації з удосконалення «Схеми Зведеного систематичного краєзнавчого каталогу».

Вийшли друком: щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 2006 рік» і ретроспективний – «Політичні репресії радянської доби в Україні».

У рамках підготовки до 70-річчя ДІБ України:

- **у липні створено перший web-ресурс Бібліотеки;**
- здійснено розшук нових матеріалів з історії Бібліотеки, а також ретроспективно доповнено

ЕБД «Видання ДІБУ. Публікації про Бібліотеку» (за поточний рік введено 1200 записів).

Для БД «Волинь» (корпоративний регіональний проект) виявлено і каталогізовано біля 90 джерел.

Працівники Бібліотеки брали участь у 15-й Міжнародній конференції «Крим – 2008».

Нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України заступника директора з наукової роботи Скорохатову Аллу Віталіївну.

2009 р.

Дзеркало історії нашої держави – Державна історична бібліотека України святкувала 70-річчя від дня заснування. За період становлення і розвитку Бібліотека стала провідною книгозбірнею з унікальним фондом стародруків, рідкісних та цінних видань історичної тематики, головним краєзнавчим організаційно-методичним, дослідним та консультативним центром з питань вивчення та збереження історичної пам'яті народу України.

На виконання Наказу ДІБ України від 14.05.07 р. № 46 «Про інвентаризацію бібліотечного фонду Бібліотеки» проведено суцільну перевірку в 13 структурних підрозділах, фонди яких у сукупності складають єдиний фонд НІБУ.

Відповідно до **Плану заходів з підготовки і відзначення 70-ї річниці від дня заснування Державної історичної бібліотеки України**, затвердженого Міністерством культури і туризму України, у співпраці з партнерами Бібліотеки відбулися такі заходи:

В травні відбувся **круглий стіл**. Мета зустрічі – привернути увагу державних органів та суспільства до гострих проблем із формування фонду єдиної в країні історичної книгозбірні. Активну участь у дискусії взяли науковці та фахівці-практики бібліотечної справи, книговидавці та розповсюджувачі видавничої продукції: директор Книжкової палати України ім. Івана Федорова, доктор технічних наук, професор М. Сенченко; президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів О. Афонін; директор Українського центру культурних досліджень, кандидат технічних наук О. Гриценко. Навколо обговорення актуальних завдань, що постають перед фахівцями ДІБУ, об'єдналися представники Верховної Ради України, Міністерства культури і туризму України, керівники провідних бібліотек різних систем і відомств. З підсумковою доповіддю виступила фахівець ДІБУ І.Е. Дяченко. Пропозиції щодо політики держави в оновленні бібліотечних ресурсів учасники засідання сформулювали в «Резолюції круглого столу з питань комплектування бібліотечних фондів в умовах побудови інформаційного суспільства», яка надіслана у відповідні органи виконавчої влади.

Значна увага приділялася науковому опрацюванню документів та організації системи каталогів і картотек, зокрема, сучасної моделі ЕК: поданню максимально можливого обсягу інформації про зміст кожного документа; забезпеченню контролю за якістю введення записів із застосуванням різних принципів і методик пошуку бібліографічних даних; уніфікації правил занесення інформації в ЕК.

Важливу роль Бібліотеки у довідково-бібліографічному та інформаційному забезпеченні вітчизняної історичної науки відзначили у вересні учасники **презентації ювілейного щорічного 40-го випуску науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія України за 2007 рік»** – представники Верховної Ради України, Міністерства культури і туризму України, видатні вітчизняні вчені, фахівці бібліотечної, архівної та музейної справи. Зокрема, високо оцінили 40-річний доробок наших фахівців доктори історичних наук, професори: Г. В. Боряк, С. В. Кульчицький (Інститут історії України НАНУ); Ю. І. Шаповал (Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ). Посібник «Історія України» неодноразово нагороджувався грамотами, його представлено на Київській міжнародній книжковій виставці-ярмарку (2006), репрезентовано на виставках українсько-американського фонду «Сейбер-Світло» (Канада, Польща, Америка).

За багаторічну висококваліфіковану підготовку цього посібника (вип. 1-40) колектив бібліографів НІБУ нагороджено Грамотою Інституту історії України НАНУ.

20 березня цього року вперше здійснено записів в АБІС ІРБІС ЕБД «Історія України 2008- ». На цій основі підготовлено щорічний науково-бібліографічний покажчик «Історія України за 2008 рік» (41-й вип.).

24-25 вересня відбулася **Міжнародна науково-практична конференція «Державна історична бібліотека України: історія, сучасність, майбутнє»**, підготовлена спільно з Київським національним університетом культури і мистецтв. Вітальні адреси організаторам, учасникам і гостям конференції надіслали Голова Верховної Ради України Володимир Литвин та заступник Голови Верховної Ради України Микола Томенко, Голова Комітету з питань культури і духовності Верховної Ради України Володимир Яворівський, Міністр культури і туризму України Василь Вовкун. В конференції взяли участь понад 120 фахівців культурно-освітньої сфери – наукових працівників та практиків бібліотечної справи. Гостями конференції були наукові співробітники Російської національної бібліотеки (м. Санкт-Петербург), Державної публічної історичної бібліотеки Росії (м. Москва), з якими Бібліотека співпрацювала впродовж багатьох років. Учасники конференції відмітили основні тенденції розвитку єдиної в Україні Історичної бібліотеки за 70 років, високо оці-

нили її наукову та практичну діяльність і відзначили зростання позитивного іміджу книгозбірні на міжнародному рівні. На згадку про ювілей кожний з учасників святкових заходів одержав компакт-диск «Путівник по ДІБ України 70 років», виготовлений на замовлення Бібліотеки видавництвом «ВАРТО».

За вагомих внесок у розвиток бібліотечної справи в державі, багаторічну сумлінну працю, високу професійну майстерність та з нагоди 70-річчя від дня заснування ДІБУ багато її фахівців відзначені: Грамотою Верховної Ради України – 2, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України – 4, Почесними грамотами Міністерства культури і туризму України та Центрального комітету профспілки працівників культури України – 20, відзнакою Київського міського Голови – 5, Печерської райдержадміністрації – 9, Почесними Грамотами та Подяками Бібліотеки – 31. Грамотами Національної спілки краєзнавців України відзначені 3 працівники – фахівці з питань історичного краєзнавства.

На посаду Генерального директора НІБУ призначено Скорохватову Аллу Віталіївну, яка майже 35 років працює в нашій книгозбірні.

Під час професійного свята – Всеукраїнського дня бібліотек – Президент України В.А. Ющенко підписав **Указ «Про надання Державній історичній бібліотеці України статусу Національної» (30 вересня 2009 року № 780/2009)** та в урочистій залі ДІБУ вручив нагороди держави:

орден «За заслуги» III ступеня:

- Кисельовій Валентині Павлівні – завідувачу відділу історичного краєзнавства;
- Навроцькій Валентині Дмитрівні – заступнику директора;

орден княгині Ольги III ступеня:

- Приліпко Тетяні Аркадіївні – головному бібліографу науково-бібліографічного відділу;

присвоїв почесні звання «Заслужений працівник культури України»:

- Скорохватовій Аллі Віталіївні – Генеральному директору Бібліотеки;
- Коваленко Аллі Миколаївні – завідувачу відділу комплектування.

Формування документних джерел інформації відбувалося за відсутності державного фінансування, як і в попередні роки, та не зазнало суттєвих змін.

2010 р.

У 71-й рік свого існування Бібліотека остаточно визначилась у пріоритетності щодо створення Електронної бібліотеки та забезпечення загальнодоступності документно-інформаційних ресурсів історичного профілю. Відповідно до інформаційних, науково-дослідницьких, освітніх та культурних потреб користувачів оновлюється книжковий фонд (нині – документний

ресурс) НІБУ як паперовими, так і електронними носіями в тому числі, інформаційними продуктами, створеними в Бібліотеці.

Поточне комплектування фонду обов'язковим примірником видань історичної тематики здійснюється за допомогою моніторингу інформаційних джерел, завдяки чому на безоплатній основі фонд поповнюється безпосередньо з поліграфічних підприємств. Державне фінансування, як і в попередні роки, відсутнє, а тому удосконалюється система поповнення фонду з безоплатних джерел комплектування. Із запланованих 5300 прим. фактично одержано 6294 прим. Обов'язковий примірник видань України (ОП) залишається основним джерелом надходжень. Спостерігається тенденція щорічного збільшення кількості видань за ОП. Так, у 2005 році отримано 1542 видання, а в 2010 році – 2041. Фонд Бібліотеки поповнюється і з інші джерел: документообміну (з 17 установами) – 1618 прим., дарунки – 1546 прим. та ін.

Значна увага приділяється організації системи каталогів і картотек та науковому опрацюванню документів. Відпрацьовується сучасна модель ЕК, де відображено документи (книги та спеціальні видання), які вийшли в світ з 1996 до 2004 рр. З 2005 року в ЕК є надходження до Бібліотеки незалежно від року видання. Створюється ЕББД «Назви періодичних та продовжуваних видань з фонду Бібліотеки». Розпочато роботу з предметизації бібліографічних записів електронної си-

стематичної картотеки статей (СКС) на основі вивчення фахових видань. Оперативно поповнюються та редагуються традиційні карткові каталоги і картотеки, а також електронні ресурси:

- ЕК книжкових та спеціальних видань (CD, BK, карти, тощо): поточні надходження – 3552 записи за поточний рік; всього – 39094 записів на 01.01.11 р.;

- БД «Реєстраційна картотека періодичних видань (журнали)»: поточні надходження – 88 назв (689 прим.) за 2010 р.; всього – 9195 записів на 01.01.11 р.;

- БД «Газети (рідкісні видання)»: 59 назв (5892 номери);

- БД «Назви періодичних та продовжуваних видань»: 2560 назв на 01.01.11 р.

- БД «Державний реєстр національного культурного надбання»: на 01.01. 2011 вона має 21532 документів.

Продовжується робота з наукової організації фонду та забезпечення його зберігання. Серед нагальних питань року були такі: переміщення між 4 книгосховищами; продовження опису і реєстрації документів, що підлягають внесенню до Державного реєстру національного культурного надбання України – внесено до ЕБД 21532 описів.

Продовжується, розпочате у 2009 році, формування фонду оцифрованих документів за 5 проектами: «Духовна спадщина України» спільно з ТОВ «ВАРТО»; «Електронні книги НІБУ» спільно з ТОВ «Електрон-

ний архів»; «Труды Киевской духовной Академии 1860-1917 гг.» спільно з Київською духовною Семінарією і Академією; «Електронний архів НІБУ»; «М. В. Гоголь. Перші та прижиттєві видання з фондів бібліотек України» спільно з НІБУ.

Довідково-бібліографічна та інформаційна робота: до журналу «Пам'ять століть» подано 4 випуски анотованих списків «Нові надходження до НІБ України» та опублікована стаття Генерального директора НІБУ Алли Віталіївни Скорохватової «Українська історія в книзі», де висвітлено важливу роль Бібліотеки як науково-інформаційної установи в культурному і науковому житті країни. Науковцям – абонентам індивідуальної інформації – надано 1000 матеріалів. Всього для користувачів Бібліотеки виконано понад 10 тисяч усних довідок. Переважна кількість тематичних запитів стосувалася краєзнавчих розшуків, зокрема, «Історія села Заброди на Чернігівщині – батьківщини академіка П. Тронька», «Історія села Гороховатка Кагарлицького району на Київщині», «Історія Катеринославщини. Бахмутський край», завершено п'ятирічний інформаційно-бібліографічний супровід краєзнавчого видання: Хитенко Г. Из туману забуття...: нариси й оповідання з історії Обухівських сіл Старих і Нових Безрадичів та їх хуторів. (Обухів, 2010. – 610 с.: іл.). Бібліографічну інформацію надано організаціям і установам, що звернулися до книгозбірні з метою історичних досліджень: «Історія парків м. Києва» (Київзеленбуд);

«Листи Роксолани» (Перший національний канал телебачення України) та ін.

Соціокультурна діяльність книгозбірні спрямована на організацію масових заходів. Активно працюють Клуб історичної книги та Клуб киевознавців, де пройшли засідання: «Історія Києва в історії України», презентації книг громадського діяча М. Томенка та інші цікаві зустрічі; відбулася презентація проекту «Україна першої половини ХУІ століття на картах Гійома Левассера де-Боплана» (до 100-річчя видання в Росії перших карт України французького інженера). Книга підготовлена на документах НІБУ. Матеріали виставки (карти України) подаровано Бібліотеці. Спільно з Національним музеєм історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років та Державною службою контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України підготовлено виставку унікальних документів «Українські видання періоду Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років». Фахівці НІБУ підготували також книжкові виставки до ювілеїв письменника В. К. Винниченка, українського історика-архівіста І. М. Каманіна, історика – знавця українського козацтва – Д. І. Яворницького та багатьох інших. До тематичних виставок: «Національні святині України», «Країна фантазій Катерини Білокур», «Пилип Орлик і його діяльність» (до 300-річчя обрання гетьманом України), «Прийшов, щоб залишитись навечно» (до

150-річчя від дня народження А. П. Чехова) підготовлено одноіменні друковані каталоги.

Наукова робота Бібліотеки спрямовувалася на реалізацію основних завдань, закладених у: «Концепції розвитку ДЗ «Національна історична бібліотека України» на період до 2015 року», рекомендаціях Міжнародної наукової конференції «Державна історична бібліотека України: історія, сучасність, майбутнє» (вересень, 2009 р.) щодо удосконалення краєзнавчої роботи бібліотек.

Допрацьовано проект «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек» згідно з результатами його обговорення бібліотечною громадськістю в 2008-2009 рр. та новим проектом «Положення про обласну універсальну бібліотеку». Подано пропозиції до Міністерства культури України щодо внесення змін у текст «Положення...».

За результатами моніторингу краєзнавчої складової сайтів бібліотек України, збільшено обсяг регіональних БД з теорії, методики і практики краєзнавчої бібліотечної діяльності; краєзнавчої бібліографії України. Доповнювалася БД «Видання НІБ України, публікації про Бібліотеку».

Сформована нова БД – «Сучасні джерела з історії України» і на її основі підготовлено оригінал-макет друкованої версії метабібліографії «Бібліографічні посібники з історії України та архівні довідники: 1991-2010».

Надається методична і практична допомога з питань краєзнавчої бібліотечної діяльності працівникам бібліотек країни, зокрема, з паспортизації краєзнавчих каталогів (ЦМБ ім. Лесі Українки м. Києва); з розшуку документів з історії міст і сіл – користувачам Бібліотеки (щодо джерел з історії Полтавської губернії, смт Козин Київської області, будівель м. Києва періоду 1878 р. тощо).

Підготовлено методичні рекомендації з розробки системи індексації «Схеми для краєзнавчих БД «Література про... область» (у АБІС ІРБІС) та висвітлено їх в 21-му випуску інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України», який розміщено на сайті НІБУ.

Продовжувалася роботи з реалізації корпоративного проекту «Історична Волинь».

Завершено підготовку до друку 41-го випуску щорічного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія України за 2008 рік», в АБІС ІРБІС. Попередні випуски – в програмі Word.

Фахівці Бібліотеки взяли активну участь у 26 наукових заходах, організованих провідними бібліотеками України та Росії, УБА, ОУНБ, музеями та внз культури України.

І надалі впроваджуються інформаційні технології: підтримується та своєчасно поповнюється web-ресурс НІБУ, за рік розміщено та відредаговано 589 об'єктів (з них 331 – зображення), 216 об'єктів перене-

сено до файлового архіву. Оптимізована реклама сайту Бібліотеки: інформація про наявність web-ресурсу, його адреса та пропозиція до співпраці надсилається автоматично кожному адресату, з яким спілкується наша установа. Продовжена реєстрація сайту в Інтернет-каталогах та пошукових системах. Започатковано формування власного спеціалізованого фонду електронних документів та розпочато функціонування електронного читального залу, в якому надається доступ до власних бібліотечних ресурсів та ресурсів мережі Інтернет.

У серпні НІБУ взяла участь у конкурсі проектів БІБЛІОМІСТ «Сучасна бібліотека йде в люди»: підготовлено проект за назвою «Мобільний пункт запису та ознайомлення з бібліотекою: «Завітай до бібліотеки ТУТ і ЗАРАЗ – дізнайся більше про свій край», спрямований на популяризацію краєзнавчої інформації серед краєзнавців-аматорів, представників української діаспори, земляцтв, шкільних краєзнавчих гуртків та для всіх, хто цікавиться історією рідного краю. Його реалізація мала б сприяти залученню нових користувачів до нашої книгозбірні. Проект не став переможцем, але його визнано одним з найгрунтовніших та найкраще розроблених.

Поступово формується фонд страхових копій «Електронний архів НІБУ», що вміщує відскановані зображення окремих одиниць документного фонду, а

також матеріали про події в Бібліотеці, що були розміщені на її сайті .

Впродовж року за участю студентів Київської духовної академії підготовлено електронне видання «Труды Киевской духовной академии 1860-1879 гг.» (80 томів). До локальної мережі Бібліотеки приєднано ще 3 комп'ютери (всього 23). Налагоджено роботу серверу на базі операційної системи (ОС) SERVER 2003 R2, впроваджені: АБІС ІРБІС в повноцінній серверно-клієнтській конфігурації, програмне забезпечення мережевого контролю за трафіком та доступом до Інтернету, оптимізовано обмін інформацією між комп'ютерами Бібліотеки.

За заслуги перед Українською Православною Церквою (УПЦ) 9 листопада цього року Генерального директора НІБУ Скорохватову Аллу Віталіївну нагороджено орденом УПЦ Святої Великомучениці Варвари II ступеня.

2011 р.

Створення джерельної бази НІБУ відбувалося за відсутності державного фінансування. Основна увага, як і в попередньому році, приділялася використанню безоплатних джерел надходження: обов'язкового примірника (2628 прим.), документообміну (3365 прим.), подарунків від авторів (1264). На сайті Бібліотеки розміщено інформаційні списки-пропозиції на 820 доку-

ментів, що пропонуються іншим бібліотекам для документообміну. На кінець року обмінно-резервний фонд складає 8638 документів.

Каталогізація документів спрямувалась на виявлення інтелектуальних характеристик кожного документа і водночас використання всіх можливостей електронного середовища для представлення різнобічних зв'язків між елементами даних у самому записі та між записами. Головним інформаційним ресурсом Бібліотеки є ЕК, основне завдання якого – різнобічне розкриття фонду НІБУ з метою його оптимального використання.

В рамках спільного проекту Бібліотеки з ТОВ «ЕЛАУ» «Історична спадщина України – світовий доступ в електронному форматі» створювався Імідж-каталог фонду НІБУ: відскановані Генеральний алфавітний каталог (492832 карток), Алфавітна картотека періодичних та продовжуваних видань (43636 карток), Абетковий каталог слов'янської книги (827). Як результат – організація доступу до Імідж-каталогу в мережі Internet (на web-ресурсі Бібліотеки www.nibu.kiev.ua)

Організація фонду та забезпечення його якісного зберігання відбувалися шляхом упорядкування документів на науковій основі у всіх книгосховищах та особлива увага приділялася 2-м спеціалізованим фондам: депозитарного зберігання (ДЗ) та видань іноземними мовами.

Серед нагальних питань року були такі:

- переміщення між 4 книгосховищами, упорядкування та раціональне розміщення основної частини фонду, депозитарної, формування єдиного фонду документів іноземними мовами в корп. № 35. Відповідно до плану частину фонду «ІМІ – Історичний матеріалізм», що втратила активний читацький попит, переміщено з книгосховища корп. № 24 до книгосховища корп. № 35 тощо;
- продовження опису і реєстрації документів, що підлягають внесенню до Державного реєстру національного культурного надбання України;
- формування колекцій бібліотек митрополита Флавіана та українського колекціонера П. П. Потоцького у фонді відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг за наслідками його вивчення в попередні роки.

На виконання Указу Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти України» від 30 вересня 2010 р. № 926, за яким 2011 рік оголошений роком освіти та інформаційного суспільства, Бібліотекою пріоритетне обслуговування надавалося науковцям, історикам-аматорам, краєзнавцям, музейним працівникам: можливість продовжувати термін зберігання документів на бронеполіцях (до 1 місця), за необхідністю користуватись персональним абонементом.

Електронний читальний зал (на базі відділу БІТ) забезпечує користувачам доступ до повнотекстових ресурсів електронного фонду Бібліотеки, електронного каталогу та інших ресурсів сайту НІБУ, електронних ресурсів, що доступні в локальній мережі Бібліотеки, та профільним ресурсам мережі Internet з метою задоволення універсальних інформаційних потреб.

Користувачі Електронного читального залу одержували бібліотечно-інформаційні послуги на безкоштовній основі відповідно до «Переліку та порядку надання бібліотечно-інформаційних послуг, що виконує НІБУ». Користувачі мали можливість тимчасово зберігати електронні документи в спеціальній папці в «Моїх документах» в гостьовому сеансі на вільному комп'ютері; користуватися своїми ноутбуками в автономному режимі, а також мали можливість відвідувати інформаційно-навчальні заходи, що організовує НІБУ: індивідуальні заняття з удосконалення навичок роботи на комп'ютері, використання необхідного програмного забезпечення і т. ін.

Розроблено дизайн читацького квитка НІБ України (електронна картка), автором якого є головний бібліограф науково-бібліографічного відділу Таранюк-Русановський К. Г.

Подано на державну реєстрацію БД «Користувач НІБУ».

Довідково-бібліографічна та інформаційна робота спрямовувалася на участь в реалізації «Національної

стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2006-2015 роки». З цією метою:

- організовано нові автоматизовані робочі місця для користувачів – 5;
- удосконалено всі складові для задоволення інформаційних запитів користувачів: довідково-інформаційного фонду; системи каталогів і картотек, БД, архівів виконаних довідок і т. ін.;
- користувачам та абонентам МБА оперативно і якісно надавалася інформація як у традиційній формі, так і в електронній шляхом довідково-бібліографічного обслуговування і в режимі «запит-відповідь»;
- фахівці Бібліотеки активно сприяли користувачам в оволодінні основами бібліотечно-бібліографічних знань і навичок; пошуку інформації за допомогою довідково-бібліографічного апарату; проводили групові та індивідуальні бесіди; виконали 87 письмових і 8194 усних довідок;
- нарощувався потенціал 19 власних ЕБД і на кінець року становить 149930 записів.

Упродовж року підготовлено:

- Бібліотека митрополита Флавіана : (каталог книг з фондів відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг) / Нац. іст. б-ка

України; упоряд. О. Марченко; ред.: С. Смілянець, Н. Хівренко, Н. Горська; вступ. ст. Н. Удод. – К.: Вид. дім «Вінніченко», 2011. – 64 с.;

- анотований бібліографічний список «Нові надходження НІБ України» (щоквартально на сайті Бібліотеки).

В рамках соціокультурної діяльності найцікавішими були:

- виставки-презентації: до Дня Конституції України, Дня Державного Прапора України (до 20-річчя незалежності України), Дня Соборності України, Дня Перемоги, Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв Великої Вітчизняної війни в Україні;
- презентація книги «Енциклопедія історії та культури карпатських русинів» ужгородського «Видавництва В. Падяка» за участю працівників посольства та гостей з Канади;
- засідання Клубу історичної книги - зустріч з ветеранами Товариства ветеранів розвідки ВМФ. Під час заходу відбулася демонстрація документального фільму «Забытая флотилия»; зустріч читачів та колективу Бібліотеки з автором книги В. Павликом «Оборона Києва»; виставка довідкових та бібліографічних видань до 67-річниці

визволення України від німецько-фашистських загарбників; а також засідання – до Дня слов'янської писемності та культури: «Пересопницьке Євангеліє: до 450-річчя українського рукопису», «Острозька Біблія Івана Федорова: до 430-річчя першого українського видання», «Україна Івана Гончара» (до 100-річчя від дня народження видатного етнографа, краєзнавця, скульптора (спільно з Українським центром народної культури «Музей Івана Гончара»).

- Особливістю року є те, що для широкого загалу користувачів вперше демонструвалися книжкові виставки з фонду документів іноземними мовами, до яких додавалися музично оформлені відео-презентації. Зокрема, представлено книжкові виставки: «Вальтер Скотт (1771-1832)» (до 240-річчя від дня народження), «Давня картографія в іноземних зібраннях НІБ України», «Рідкісні видання з фонду сектора фондів іноземними мовами», «Просвітницька діяльність видатних діячів XVIII ст.».

В рамках **Перших Краєзнавчих читань пам'яті П. Тронька** проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію *«Бібліотечне краєзнавство у*

культурному просторі України». Фахівцями НІБУ підготовлено і виголошено на конференції 12 виступів і повідомлень. Видано збірник тез доповідей і повідомлень учасників конференції (227 с.) Інформацію про хід конференції, її рекомендації подано на web-сайті Бібліотеки та на сторінках загальнодержавної української газети (Культура і життя. – 2011. – № 47. – 25 листоп. – 1 груд.).

НІБУ – співорганізатор і учасник наукових конференцій, які щорічно проводять Український центр культурних досліджень та Національний Києво-печерський історико-культурний заповідник:

- IX Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва (виступи та повідомлення – 13).
- IX Нестеровські студії (виставка-огляд).
- Міжнародні Могілянські читання (виставка-огляд).
- Всеукраїнська науково-практична конференція «Культурна політика у контексті полікультурного світу», на якій виступила Генеральний директор А.В. Скорохватова з доповіддю «Науково-дослідна робота НІБ України у 2007-2011 рр.».

Діяльність книгозбірні висвітлено в 32 публікаціях у фахових і наукових виданнях.

Фахівці Бібліотеки брали активну участь у міжнародних наукових конференціях:

- «Формування і розвиток бібліотечного елек-

- тронного середовища» у НБУВ (доповідь «Краєзнавчі видання – невід’ємна складова повнотекстових баз даних ОУНБ України»);
- «Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття» в Інституті історії України НАНУ (доповідь «Нова бібліографічна база історичних досліджень та внесок Інституту історії України у розвиток сучасної історичної бібліографії»). На цій конференції презентовано науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Бібліографічні посібники з історії України та архівні довідники», який є друкованим варіантом автоматизованої бази даних про комплекс вторинних документів – науково-допоміжні бібліографічні посібники з історії України та архівні довідники, видані друком в 1991-2010 рр.;
  - «М. М. Миклухо-Маклай – вчений, мандрівник, гуманіст: до 165-річчя від дня народження» в м. Малині Житомирської обл. (повідомлення «Джерела інформації про Малинщину в Національній історичній бібліотеці України»);
  - «Крим 2011» (он-лайн-презентація книг громадянського друку з фонду НІБУ); а також у конференціях:

- «Бібліотека як науково-інформаційний, освітній та культурний центр вищого навчального закладу» в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка (виступ «Автоматизовані методи підготовки бібліографічних покажчиків у традиційному та електронному вигляді»);
- «Києво-Печерська лавра – провідний осередок книжкової справи Руси-України» (до 350-річчя виходу в світ «Києво-Печерського патерика») в КНУКіМ (два виступи).

Фахівцями НІБУ підготовлено аналітичну довідку для восьмого випуску огляду науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства і основ книгознавства за 2006-2010 роки, який видає НІБУ.

Проведено наукове дослідження «Повнотекстові краєзнавчі документи на сайтах ОУНБ України». Підсумки дослідження узагальнено у 22-му випуску інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України» та представлено на сайті Бібліотеки.

Цікавими були книгознавчі дослідження фахівців відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг: «Колекція документів з автографами та дарчими надписами визначних особистостей»; «Мініатюрні видання», результатом яких є 6 наукових публікації, а також «Бібліотека митрополита Флавіана (каталог книг з

фондів відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг)».

Фахівцями відділу історичного краєзнавства спільно з відділом читальних залів розроблено програму і методику локального дослідження «Користувач НІБУ» і проведено анкетування користувачів Зведеної картотеки з історії міст і сіл України, узагальнено отримані дані, складено звіт.

Доповнювалися електронні БД Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (1997-...)», «Краєзнавчі бібліографічні ресурси бібліотек України: 2006-...», «Видання ДІБУ. Публікації про Бібліотеку». Опрацьовано 25 джерел для корпоративного проекту - БД «Історична Волинь». Всього до БД введено 244 бібліографічні записи. Повнотекстові документи: відскановано для розділу «Читальний зал» на порталі «Історична Волинь» 5 статей (60 сторінок або 3 др. арк.). Всі матеріали передані координатору проекту – Рівненській державній обласній бібліотеці.

Проводилися стажування працівників краєзнавчих структурних підрозділів ОУНБ України – групові (спільно з ДАКККіМ) та індивідуальні, надавалася методична допомога аспірантам студентам КНУКіМ з питань використання інформаційних технологій для укладення бібліографічних посібників краєзнавчого спрямування тощо.

Значна увага приділялася науковій роботі з підготовки Державного реєстру національного культурно-

го надбання. Зокрема, ЕБД цих документів складає 29201 запис станом на кінець року.

В цьому році бібліографічний доробок НІБУ доповнили: друквані щорічні науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Історія України» за 2008 і 2009 роки (а ще у 2009 р. започатковано підготовку цих посібників у АБІС ІРБІС-32); бібліографічний покажчик другого ступеня «Бібліографічні посібники з історії України та архівні довідники».

Бібліографічні ресурси НІБУ фахівці Бібліотеки презентували широкому загалу користувачів, зокрема, в рамках виставки-ярмарку інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування, що проходила за програмою «Бібліомосту» в Українському Домі **11 квітня** цього року представлено інноваційний проект «Навігатор історика» та проведено презентацію електронної версії науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Історія України» за 2008 рік, який вперше створено на базі АБІС ІРБІС-32. Електронну версію створено з метою інформаційного забезпечення і активної комунікації з питань історії та історичного краєзнавства для науковців, викладачів, студентства, краєзнавців-аматорів. До презентації покажчика було розгорнуто ретроспективну виставку, виконано запис на 100 (CD-R), представлено відео та рекламні матеріали. Право на експомісце Бібліотека отримала як відзнаку УБА. Ця подія висвітлена у статті заступника генерального директора з наукової роботи Смілянець С.І.

«Електронний бібліографічний покажчик «Навігатор історика» (Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 5. – С. 28-29).

У **липні** цього року Бібліотека взяла участь у конкурсі проектів «Бібліомосту» в рамках ініціативи «Навчально-інноваційні бібліотеки - 2011» у напрямку бібліотечного обслуговування та розвитку: «Сучасний дизайн бібліотеки».

Продовжувалась автоматизація Бібліотеки: створення страхового фонду на документи НІБУ та підготовка масиву користувацьких копій електронних документів для формування електронної бібліотеки (ЕБ), організація доступу до електронних ресурсів в локальній мережі книгозбірні.

Впроваджена чергова дільниця локальної мережі НІБУ: прокладені необхідні комунікації, замінено 2 маршрутизатори та підключені: до локальної мережі та Інтернету 2 термінальні сервери та термінали за технологією «тонкого клієнта» у структурних підрозділах, загалом (9 терміналів); комп'ютери заст. Генерального директора та встановлено інженерне обладнання для підключення до локальної мережі відділу депозитарного зберігання фонду (корп. 23), відділу соціокультурних комунікацій, відділу читальних залів, в т.ч. залу Історії України (корп. 24).

Проведено модернізацію та укомплектовано необхідним програмним забезпеченням web-сервер Бібліотеки, термінальні сервери та термінали; налагодже-

но систему періодичного резервного копіювання важливої інформації на комп'ютерах відділу БІТ; підготовлено модуль електронного копіювання: налагоджено комп'ютер із сканером та необхідним набором програмного забезпечення, який розміщено в окремому приміщенні, поблизу копіювального апарату.

У зв'язку з реалізацією проекту «Історична спадщина України – світовий доступ в електронному форматі» в частині створення нового електронного ресурсу перенесено контент з існуючого web-сайту на нову програмно-апаратну платформу, узгоджено структуру нового web-ресурсу та методів представлення інформації на ньому. В частині висвітлення результатів першого етапу цього проекту на web-ресурсі та ознайомлення з методами представлення інформації на новому сайті підготовлені: презентація «Етапи практичного втілення програми «Бібліотека ХХІ століття» та в якості візуального ряду – слайд-шоу та відео-кліп про стародруковані, рідкісні та цінні видання з фонду НІБУ.

На головній сторінці web-ресурсу створено посилання на сторінки в соціальних мережах, таких як: Twitter, Facebook, Вконтакте.

Представлений на сайті «Перелік електронної колекції рідкісних видань з фонду Бібліотеки» (71 видання з власного фонду НІБУ) розміщено на сторінці «Електронні версії книг з фонду НІБ України». В локальній мережі надано доступ до повних текстів електронних версій через посилання на файли в

форматі .djvu та .pdf в БД «Електронний фонд НІБ України». Розміщення згаданих електронних ресурсів, майже вдвічі підвищило кількість відвідувань сайту нашої книгозбірні у другому півріччі.

Нагороджено відзнакою Президента України – медаллю «20 років незалежності України» працівників НІБУ:

Васильківську Людмилу Олександрівну – бібліотекаря,

Газарянц Світлану Львівну – завідувача відділу соціокультурних комунікацій,

Смілянець Світлану Іванівну – заступника Генерального директора,

Хівренко Ніну Дмитрівну – завідувача відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг.

2012 р.

Відповідно до «Концепції розвитку ДЗ «Національна історична бібліотека України» на період до 2015 року» з метою подальшої інтеграції у національний і світовий культурно-інформаційний простір, Бібліотекою здійснювались заходи для підвищення ефективності використання документів загальноукраїнського депозитарію та забезпечення інтерактивного доступу до наукової інформації в галузі історії та історико-краєзнавчої діяльності.

В зв'язку з відсутністю державного фінансування на поповнення фонду книгами розроблено стратегію комплектування з акцентом на використання безоплатних джерел. Серед найважливіших джерел – документопостачання за системою безоплатного обов'язкового примірника (ОП) - надійшло 2884 од.). За Державною програмою «Українська книга» надійшло 196 прим. до основного, 326 до обмінного фонду. Вдалось покращити партнерські стосунки з багатьма бібліотеками України. Документообмін склав – 1646 прим. До фонду Бібліотеки, як подарункові, надійшло 2316 прим. книг (в т. ч. з автографами), що є проявом плідної співпраці та встановлення зворотнього зв'язку користувачів з Бібліотекою. Подяки дарувальникам та інформація про них щомісячно розміщувалися на сайті НІБУ www.nibu.kiev.ua

Визначним напрямом роботи стала співпраця з ТОВ «ЕЛАУ» у створенні та конвертації в електронний каталог образів карток Імідж- каталогу. Так, на кінець року отримано від ТОВ «ЕЛАУ» 26966 конвертованих записів, підготовлених до редагування і вичитки – «прописано шлях» в БД. Результатом цієї діяльності стало створення БД «ГАК – Генеральний алфавітний каталог НІБ України». В роботі ще 8545 записів. Всього на кінець року отримано від ТОВ «ЕЛАУ» 35511 записів.

Внаслідок редагування каталогів і картотек Бібліотеки опрацьовано 126441 каталожна картка, понов-

лено 5999 каталожних роздільників, реставровано 1150 каталожних карток.

При підготовці до переходу на нову, сучасну версію програми ІРБІС-64 виявлено та усунено неточності в записах на базі програми ІРБІС-32, приведено їх у відповідність до вимог Держстандартів, а також перекладено українською мовою і доопрацьовано «словники» та «довідники» у БД «ІРБІС. Каталог книжкових та спеціальних видань».

На кінець року маємо:

Електронні каталоги:

(ЕК) «Електронний каталог книжкових та спеціальних видань (CD, BK, карти, тощо)».

- Поточні надходження – 4119 записів за 2012 р.
- Всього: 44504 записів.

БД «Реєстраційна картотека періодичних видань (журнали)»

- Всього: 12370 записів.

БД «Газети (рідкісні видання)»

- 5857 номерів.

Карткові каталоги і картотеки:

Поповнення – 25115 карток.

Редагування - 126441 картка.

Відновлено зв'язки з науковими бібліотеками України з метою ретроспективного докомплектування

фонду маловикористовуваними виданнями історичної та історико-краєзнавчої тематики, які підлягають депозитарному зберіганню. Відправлено 28 листів. Отримано списки на 145 маловикористовуваних документів історичної та історико-краєзнавчої тематики з фондів Херсонської, Хмельницької, Чернівецької та інших ОУНБ. 50 документів прийнято на депозитарне зберігання.

Продовжено виявлення та передача до відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг документів з колекції митрополита Флавіана і П. П. Потоцького.

У секторі фонду іноземними мовами основна увага приділялася удосконаленню організації фонду (корп. № 35): відібрано і передислоковано – 3782 прим. документів з корп. № 85 до корп. № 35. З метою звільнення площ, частину документів відділу депозитарного зберігання корп. № 35 переміщено до корп. № 23. Показники роботи сектора: надходження – 59 од.; підготовка і розстановка документів – 9225 од.; перевірка на правильність розстановки документів – 10780 од.; переміщення документів в межах поверхів корпусу № 35 – 58740 од.; обезпилення документів – 39400 од.

Продовжувалась експертиза фізичного стану документів, (відремонтовано 487 прим.); створювалась картотека на документи, що потребують оправи та реставрації (підготовлено та передано в оправу 725 прим.).

Користувачі Бібліотеки, як і в попередні роки, одержували бібліотечно-інформаційні послуги на безкоштовній основі: оперативну допомогу бібліотекаря з пошуку і створення добірок електронних документів, інформацію про електронний фонд та про заплановані наукові та соціокультурні заходи і т. ін. В Електронному читальному залі споживачі інформації мають можливість: користуватися комп'ютерами, ресурсами сайту, включаючи електронні ресурси, що доступні в локальній мережі Бібліотеки та ресурсами мережі Internet, своїми ноутбуками в автономному режимі та послугою WI-FI; тимчасово зберігати електронні документи в спеціальній папці в гостьовому сеансі на вільному комп'ютері. Для них проводились індивідуальні заняття з удосконалення навичок роботи на комп'ютері з використання необхідного програмного забезпечення.

Замовниками довідково-бібліографічної інформації були науковці Українського центру культурних досліджень (УЦКД), Державної агенції промоції культури України Міністерства культури України, Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Національного музею кошовностей України, Львівський історичний музей, Донецький національний університет, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років», Центр українознавства КНУ ім. Тараса Шевченка, Бібліотека

Верховної Ради України, НБУВ, Бібліотека НТУ «КПІ», Меморіал м. Києва ім. В. Стуса, Національний заповідник «Хортиця» та багато інших, а також серед замовників - користувачі з різних областей України.

Серед багатьох змістовних бібліографічних розшуків та цікавих тематичних довідок можна відзначити роботу над такими темами: «Наукова та професійна діяльність українського історика Гончарука Петра Степановича»; «Олександр Олесь та Олег Ольжич у Києві»; «Історія села Євмінка Козелецького р-ну на Чернігівщині»; «Українська ікона»; «Луцькі казарми в Києві»; «Лесь Курбас – епоха у нашому театрі»; «Юзеф Ігнацій Крашевський (1812-1887): (до 200-річчя від дня народження польського письменника)», «Життєписи зарубіжних письменників, які перебували в Україні», «Історія Чехії XVII ст.», «Історія села Кордишів на Тернопільщині», «Мистецтво Австрії XVI – XIX ст.», «Історія Драбівського району Черкащини», «Командир партизанського угруповання І. А. Хитриченко», «Історія українського народного костюму XVIII-XX ст.»; «Партизанський рух періоду Великої Вітчизняної війни у спогадах його учасників»; «Краєзнавчі розшуки з історії сіл Київщини та Житомирщини»; «Історія Донського козацтва»; «Студійський церковний устав в Св. Києво-Печерській Лаврі»; «Історія села Княжичі Броварського району Київської області»; «Придністровський конфлікт» (для аспіранта Токійського університету «Софія» [Японія]); «Історія

промисловості Київщини 20-50-х рр. ХІХ ст.», «Історія заснування Національного Донецького університету (до 75-річчя заснування)»; «Палацово-парковий ансамбль садиби Закревських у с. Березовій Рудці Пирятинського району Полтавської області»; «Дипломатична боротьба довкола «мирних» анексій в період ескалації та на першому етапі Другої світової війни (1936-1940 рр.)»; «Історія ісламу (для телесюжету на каналі HispanTV)»; «Історія світового і вітчизняного студентства»; «Твори німецьких письменників мовою оригінала у фонді НІБУ».

Фахівці Бібліотеки підготували 4 бібліографічних джерела інформації: бібліографічний покажчик «Краєзнавчі бібліографічні посібники бібліотек України» 2006-2010 рр.; інформаційний бюлетень «Краєзнавча робота в бібліотеках України» (Вип. № 23); анотований бібліографічний список «Нові надходження НІБ України» (щоквартально на сайті Бібліотеки); щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України» за 2010 рік (в АБІС ІРБІС-32). Спеціалісти науково-бібліографічного відділу опановують підготовку цього покажчика за 2011 рік в АБІС ІРБІС-64.

Реалізуючи культурологічну функцію, Бібліотека ініціювала проведення різноманітних творчих акцій, презентацій книг, проектів, майстер-класів, що сприяли позитивному іміджу книгозбірні, до

знаменних та пам'ятних дат: Рік культури і відродження музеїв, Міжнародний рік стійкої енергетики для всіх, Міжнародний рік кооперативів, 520-річчя українського козацтва, 140-річчя заснування (1872) першого наукового товариства «Історичне товариство Нестора-Літописця», 200-річчя війни 1812 року, 130-річчя заснування (1882) щомісячного історико-етнографічного і літературно-художнього журналу «Киевская старина», а також до ювілеїв: видавництва «Наукова думка» та «Мистецтво»; видатних діячів: Є. П. Гребінки, Леся Курбаса, Христі Алчевської, М. І. Костомарова, Ф. Брокгауза, Святого равноапостольного Кирила, Пилипа Орлика, Миколи Аркаса, Ніко Піросмані та багатьох інших.

Під гаслом – «Бібліотека відкритий простір знань, спілкування, творчості» підготовлено проект програми соціокультурної трансформації НІБУ, за якою проводились наукові, просвітницькі, освітні та виховні заходи в Клубі історичної книги; створено спеціалізовану службу зв'язків із громадськістю. Позитивному іміджу Бібліотеки сприяли рекламні заходи: наочні (виставки), усні (доповіді, огляди книжкових виставок), друковані (каталоги книжкових виставок, прес-релізи), буклет «Національна історична бібліотека України» (К., 2012).

В цьому році розширено двосторонні угоди про співробітництво з науковими і просвітницькими

установами, благодійницькими фондами; посольствами, національно-культурними товариствами і центрами, інститутами НАН України, профільними вишами, бібліотеками, музеями та іншими установами та організаціями.

Популяризації документних ресурсів Бібліотеки сприяли такі спільні заходи: майстер-клас до 175-річчя від дня народження С. В. Кульженка; засідання в Мистецькій вітальні «Зустріч» (з Музеєм книги і друкарства), присвячене 200-річчю Є. П. Гребінки (1812-1848); електронна презентація до 130-річчя від дня народження В.Л. Модзалевського (1882-1920), українського історика, архівіста та численні книжково-ілюстративні виставки: «Соборність України» (+ каталог виставки); «Ю.О. Меженко (1892-1969): (до 120-річчя від дня народження книгознавця, бібліографа, літературознавця)» (+каталог виставки); «125 років від дня народження Леся Курбаса (1887-1937), українського режисера, актора»; «Люблю я тебе, мила Батьківщино!: (до 200-річчя від дня народження Є.П. Гребінки (1812-1848), українського і російського письменника, славетного байкаря)»; «130 років від дня народження Х. Д. Алчевської (1882-1931), української письменниці, педагога»; «Фрідріх Арнольд Брокгауз (1772-1823)», «Чим цікава Україна: пам'ятки історії та культури держави (з підрозділом Туризм – здоровий спосіб життя): до Євро – 2012»; «Святий рівноапостольний Кирил (бл. 827-869): (до 1185-річчя

від дня народження батька слав'янської писемності)»; «Дитинство обпалене війною: (до Дня скорботи і пам'яті)»; «В боях за Батьківщину»; «130-річчя від дня народження Д. І. Дорошенка (1882-1951), українського історика»; «Пісня слави, вірності, патріотизму: (до 825-річчя «Слова о полку Ігоревім)»; «130-річчя від дня народження М. Є. Слабченка (1882-1942), українського історика»; «Усі ми, браття, козацького роду!: (до 520-річчя українського козацтва)»; «День незалежності України»; «Український Колумб: (до 180-річчя О. М. Поля, українського краєзнавця)»; «Історія війни 1812: (до 200-річчя)»; «Бібліотеки в інформаційно-культурному просторі України: (до Всеукраїнського дня бібліотек)»; «Поема І. П. Котляревського «Енеїда»: (до 170-річчя з дня виходу в світ першого повного видання)»; «Бруно Шульц та його міфологія: (до 120-річчя від дня народження польського письменника (1892-1941)»; «Партизанський рух в Україні: (до Дня партизанської слави)»; «560 років від дня народження Леонардо да Вінчі (1452-1519)»; «Раритетні видання із фондів Національної історичної бібліотеки України: (для II Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал», який проходив 4-7 жовтня в приміщенні Мистецького Арсеналу)»; «Українське козацтво: (до 520-річчя та 340 річчя від дня народження Пилипа Орлика)» та багато інших.

Проведено низку заходів з популяризації документів іноземними мовами, які супроводжувалися оглядами та відео-презентаціями у рамках:

- ✓ науково-практичного семінару для методистів та вчителів світової літератури на тему: «Творчість німецьких письменників в шкільному курсі світової літератури» у Центрі німецької культури «Відерштраль». Тут була представлена виставка рідкісних, оригінальних німецьких видань з колекції НІБУ. Підписано угоду про співробітництво Бібліотеки та Центру;
- ✓ святкового вечора для дітей, присвяченого 200-річчю братів Грімм. Захід проходив в посольстві Федеративної Республіки Німеччини, де було представлено виставку цінної колекції казок, книг братів Грімм іноземними мовами з фонду НІБУ;
- ✓ книжково-ілюстративні виставок:
  - 1) Історія Реформації в Західній Європі;
  - 2) 560 років від дня народження Леонардо да Вінчі (1452-1519);
  - 3) 300 років від дня народження Ж.-Ж. Руссо;
  - 4) 200-річчя війни 1812 року;
  - 5) Ексклюзивні видання Української Студії Гарвардського університету, «Нові надходження: світове мистецтво».

До дня літератури зарубіжних країн спільно з Чеським центром в Україні проведено відкриття книж-

кової виставки до 420-річчя від дня народження Яна Амоса Коменського.

Підготовлені: бібліографічна довідка про німецьких письменників-філологів (Братів Грімм) та повідомлення для вісника німецького інформаційно-освітнього центру в Україні «Info-BIZ Ukraine»; на web-ресурсі анонси та фото-звіти заходів, книжкових виставок та каталогів до них, впроваджені перехресні посилання між новим розділом «Проекти НІБ України» та електронною колекцією «Адресні, пам'ятні книги та ін. довідкові видання для генеалогічних та краєзнавчих досліджень», а також між «Календарем подій» та відповідними сторінками з анонсами заходів.

Представлений на сайті НІБУ Перелік 11 електронних колекцій рідкісних видань (221 видання з власного фонду Бібліотеки) розміщено на сторінці «Електронні колекції». В локальній мережі надано доступ до повних текстів електронних версій через посилання на файли в форматі djvu та pdf з БД BDEV «Електронний фонд НІБ України». Розміщення згаданих електронних ресурсів, майже втричі підвищило кількість відвідувань сайту Бібліотеки.

Проведено заходи з мінімізації втрат on-line користувачів, яким надається доступ до web-ресурсу, в зв'язку зі зміною доменного імені (www.nibu.kiev.ua) для сайту Бібліотеки: впровадження re-direct (переадресації), встановлення лічильників, збір та підрахунок

кількості відвідувань як сайту, так і імідж-каталогу, що з технічних причин знаходиться на іншому домені.

Упродовж року фахівцями компанії «ЕЛАУ» проводились навчальні та практичні семінари для співробітників НІБУ, що сприяло оволодінню ними навичками оцифрування та здійснення постобробки графічних образів в програмі Scan Tailor.

З метою забезпечення розвитку Бібліотеки та удосконалення системи управління продовжувалась робота з регламентуючою документацією.

Підготовлено та затверджено Статут НІБУ.

Важливою складовою кадрової політики Бібліотеки та підвищення ефективності її діяльності стала атестація співробітників, яку проведено в лютому цього року. Головною метою атестації було: визначення відповідності кваліфікації працівника займаній посаді, рівня професійної підготовки, результативності роботи, ефективності праці з урахуванням конкретних вимог до певної категорії співробітників, заходів стимулювання підвищення їх професійного рівня; виявлення перспективи використання здібностей співробітника. За результатами атестації, які були обговорені на засіданні дирекції з співробітника вступили до Інституту післядипломної освіти НАКККіМ з метою отримання другої вищої освіти, 2 співробітниці стали студентками коледжу культури і мистецтв.

Проведено кадрові ротації. Професійно підготовлені, креативні молоді співробітники, зараховані до

кадрового резерву, у грудні цього року ініціювали створення Клубу артистів-аматорів «Планета КАНІБУ». Головний режисер аматорського театру – С. Л. Газарянц, зав. відділу соціокультурних комунікацій.

Зусилля колективу спрямовувались на підтримку приміщень і обладнання Бібліотеки у належному санітарно-гігієнічному стані, створення комфортних умов для роботи користувачів, осучаснення оформлення, розроблення дизайну робочих кімнат.

Зроблено ремонт коридору I поверху, покрівлі та водостічної системи, фасаду та деяких внутрішніх приміщень та ганків корпусу 24. Здійснено монтаж вентиляційної системи в книгосховищі (корп. 24, 85). Проведено поточний ремонт столярних виробів (віконні блоки, двері, стелажі, шафи), 35 м² підлоги першого поверху в книгосховищі корп. 23.

Підсилено основи фундаментів в корп. 24. Покрито плиткою підлогу коридорів I поверху.

Виконано монтаж електрообладнання в корп. 24, замір опору заземлення та ізоляцій. Проведено комплекс робіт з підготовки всіх приміщень Бібліотеки до роботи в осінньо-зимовий період.

Регулярно здійснювалось технічне обслуговування систем пожежної та охоронної сигналізації.

2013 р.

Національний статус Бібліотеки передбачає забезпечення доступності документального культурного надбання і сучасних знань з історії, теорії та практики, історії української державності для всіх громадян країни та світу.

Особливістю діяльності НІБУ в 2013 році було прагнення не тільки зібрати і зберегти документи з історії України, але й надати кожному зацікавленому досліднику можливість користуватися ретроспективною інформацією в усіх її аспектах, а також максимально зменшити ризик руйнування та втрати документів в процесі їх використання.

Робота книгозбірні була спрямована на досягнення стратегічних цілей, визначених в «Концепції розвитку ДЗ «Національна історична бібліотека України» на 2011-2015 рр.» і керувалась Законами України: «Про культуру», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.», а також завданнями, окресленими в проекті «Концепції Державної цільової національно-культурної програми розвитку культури і мистецтва на період до 2017 р.», Наказами Міністерства культури України.

Маючи у документному зібранні близько 150 тис. рукописних, рідкісних та цінних видань, НІБУ продовжувала формування ЕБД для подальшого її представ-

лення в Державному реєстрі національного культурного надбання України.

Провідні фахівці НІБУ увійшли до складу міжвідомчої робочої групи з розробки нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання питань, пов'язаних із формуванням Реєстру національного культурного надбання в частині книжкових пам'яток.

Значна увага приділялась формуванню бібліотечно-інформаційних ресурсів історичної тематики та краєзнавства на всіх видах носіїв інформації з акцентом на створення документних масивів для підготовки інформаційно-аналітичних продуктів: науково-допоміжних бібліографічних покажчиків з історії України, наукових оглядів, фактографічних, тематичних, адресних довідок тощо.

Продовжувалося: створення ЕК на фонд НІБУ шляхом конвертації електронних образів імідж-каталогу на базі АБІС ІРБІС-64; формування ЕБ НІБУ на базі створення електронних колекцій; комплексне дослідження унікальних рукописних та книжкових фондів з метою їх використання у створенні національної бібліографії.

В основу науково-дослідної і методичної діяльності покладено науковий аналіз та прогнозування подальшого розвитку історико-краєзнавчої бібліотечної роботи на основі моніторингової технології вивчення її стану в ОУНБ України. Результати наукового дослідження на тему «Документи мовами національних

меншин в краєзнавчій діяльності бібліотек» представлено у 24 випуску Інформаційного бюлетеня.

Розвиток інформатизації НІБУ здійснювався в контексті Державної цільової національно–культурної програми створення Єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – ХХІ ст.». В рамках проекту «Історична спадщина України: світовий доступ в електронному форматі» оцифровано 322 (71541 стор.) рідкісних документа з фонду Бібліотеки, що користуються підвищеним попитом. Вони представлені в 15 колекціях на нашому сайті.

Упродовж року Бібліотека співпрацювала з вітчизняними та зарубіжними книгозбірнями, науковими інституціями, освітніми закладами, брала участь в організації системи підвищення кваліфікації та безперервної професійної освіти кадрів як серед керівного складу, так і серед працівників НІБУ.

Створення документно-джерельної бази Бібліотеки здійснювалось відповідно до нової редакції «Зведеного тематико-типологічного профілю комплектування фонду в НІБУ творами друку та іншими носіями інформації».

За відсутності державного фінансування на поповнення фонду акцент зроблено на використанні безоплатних джерел, а саме: документопостачання за системою безоплатного обов'язкового примірника (ОП) - надійшло 3390 прим., за Державними програ-

мами – 57 прим., подарункових – 2838 прим. книг (в т. ч. з автографами), документообмін склав 1284 прим.

Обмінно-резервний фонд (ОРФ) знаходиться у постійному русі. За рік надійшло 6277 прим., вибуло 6538 прим. Еквівалентний документообмін здійснювався з національними, науковими, спеціалізованими бібліотеками: НПБУ, НБУВ, Національною науковою медичною бібліотекою України та ін.

На сайті Бібліотеки розміщені інформаційні списки-пропозиції, що пропонуються іншим бібліотекам для документообміну.

На дореволюційні та довоєнні журнали і продовжувані видання резервного фонду (РФ) створено 1336 бібліографічних записів в програмі АБІС ІРБІС.

На кінець року ОРФ складав 9369 документів.

Спостерігалася динаміка до збільшення нових надходжень з 2011 по 2013 рік, не дивлячись на відсутність коштів, зокрема, в 2011 році – 8705 прим., а в 2013 році – 9882 прим.

Продовжувалося наповнення БД ДВ-31 «Періодичні і продовжувані видання у фонді НІБУ». За рік до БД внесено 20680 записів.

В рамках підготовки газетного фонду до оцифрування, закінчено перевірку і уточнення інформації про газетний фонд відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг та розпочато такий же процес у книгосховищі № 2 (корп. 85). Інформацію про існуючий газетний фонд уведено до електронної БД «Газети НІБУ».

Ще одним вагомим напрямом роботи Бібліотеки залишалася співпраця з фахівцями фонду «Відродження» зі створення та підготовки до конвертації в електронний каталог відсканованих образів карток з Імідж-каталогу. Так, на кінець року БД «Генеральний алфавітний каталог НІБУ» мала 46132 конвертованих записи, що пройшли процес редагування і вичитки. У цьому році опрацьовано 18692 записи.

Продовжувалося вилучення інформації про списані документи з електронного та імідж-каталогів. Розроблено методику списання окремих інвентарних номерів зі сканованих образів каталожних карток імідж-каталогів за допомогою програми Paint, відпрацьовано шлях вилучення інформації про документи, які повністю вибувають з фонду Бібліотеки (основні і додаткові картки), з імідж-каталогів і з сайту. Впродовж року вилучено всю інформацію про списані останні примірники документів за 2010-2013 роки з електронного, імідж-каталогів та сайту.

Для інтенсифікації правильної організації та оперативності використання фонду:

- постійно здійснювалась його передислокація ;
- переглянуто документи розділів по історії держави і права, економіки, історії філософії з метою виявлення пасивної частини фонду до 1995 року, які були передані до відділу депозитарного зберігання фонду;

- підготовлені до оцифрування дореволюційні та довоєнні газети;
- повністю розібрані та передані до сектора фонду іноземними мовами всі іноземні видання із корпусу 85(1174 прим.);
- продовжено створення ЕК документів іноземними мовами.

Забезпечувалося належне зберігання документів: в книгосховищі № 1 встановлено потужну вентиляцію, перевірено фонд на правильність розстановки. Виконуючи функцію Всеукраїнського депозитарію, НІБУ активно співпрацювала з науковими бібліотеками України з метою ретроспективного докомплектування фонду маловикористовуваними виданнями історичної та історико-краєзнавчої тематики. Від Запорізької, Житомирської, Хмельницької, Херсонської, Чернівецької, Сумської, Закарпатської ОУНБ отримано списки-пропозиції на 1055 назв. Фонд Бібліотеки поповнився на 200 примірників.

Пріоритетним завданням НІБУ залишається забезпечення максимально повного задоволення запитів відвідувачів читальних залів, користувачів сайту, абонентів МБА та спеціалістів НІБУ.

Фахівцями нашої книгозбірні виконано: 98 письмових, в тому числі 24 віртуальних, близько 10000 усних довідок та консультацій; підготовлено 8497 інформацій для індивідуального забезпечення абонентів; постійно здійснювалось обслуговування в режимі «за-

пит-відповідь». Комплексне надання бібліотечно-інформаційних послуг дало можливість переорієнтувати Бібліотеку на випередження запитів користувачів і створювати якісно нову систему їх інформування.

Здійснено бібліографічні розшуки за темами: Свята Київська купель; Польські партії на початку ХХ ст., діяльність в Україні; Історія с. Троїцьке Луганської обл.; Фортепіанна творчість українського композитора Яковчука О. М.; Технологія іконопису; Історія створення автоматичної зброї ППС-42; Україна – Туркменістан; Життєвий і творчий шлях Лесі Українки; Святий рівноапостольний Великий князь Володимир; Історія фортеці м. Очакова; Біографічні відомості про доктора медицини Пеккена М. Х. (1755); Історія української кераміки; Історія пошти в Україні в роки німецької окупації 1941-1944; Державний прапор України; Проектна діяльність бібліотек; Історія села Клевань Ровенського повіту Волинської губернії; Психологія становлення пізнавальної діяльності учнів від молодшого до старшого шкільного віку; Григорович-Барський Іван Григорович – видатний архітектор, представник українського бароко; Життя і творчість Давида Гурамішвілі; Історія катеринославських бібліотек 19 – початку 20 ст., Історія розвитку концерту; Історія Троїцького собору м. Слов'янська Донецької області та ін.

Виконано 24 електронні довідки, зокрема, на замовлення читачів з особливими потребами виконано

160 телефонних усних та 4 письмових бібліографічних довідок. Проведено телефонні консультації навчання щодо отримання інформації віддаленим користувачем на сайтах мережі Internet за тематикою «Генеалогія». Вийшов з друку щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 2011 рік» (44-й вип.) в АБІС ІРБІС-64.

В соціокультурній діяльності нашої книгозбірні використовуються інновації та ініціативи, зокрема, у відзначенні таких дат: 245-річчя Коліївщини, 140-річчя заснування (1873) Наукового Товариства ім. Т. Шевченка (НТШ), 400-річчя Дому Романових, 120-річчя Трипільської культури; ювілеї міст: Дрогобич, Плоскирів, Хмельницький, Чорнобиль; видатних людей: М. М. Амосова, М. М. Аркаса, В. І. Вернадського, В. В. Городецького, В. А. Жуковського, В. С. Ільницького, В. Н. Каразіна, Леся Танюка, М. Д. Ханенка та багатьох інших.

Популяризації документних ресурсів Бібліотеки сприяли:

- засідання Клубу історичної книги «Життя видатного мудреця: (до 1000-річчя створення енциклопедії «Канон лікарської науки» Ібн Сіні (1013)»;
- Мистецька вітальня «Зустріч», присвячена презентаціям краєзнавчих видань О. Л. Головцова про м. Умань і Софіївку та сімейного православного журналу «Фамилія»;

- майстер-клас «Любов моя безгрішна: (до 230-річчя від дня народження В. А. Жуковського (1783–1852), російського поета)»;
- книжково-ілюстративні виставки: «150-років від дня народження О. М. Гуляєва (1863-1923), українського правознавця», «Він бачив через століття: (до 150 річчя від дня народження В. І. Вернадського (1863–1945), українського і російського вченого-енциклопедиста, правознавця» [електронна презентація], «Кроки практичної просвіти: (до 240-річчя від дня народження В. Н. Каразіна (1773–1842)»»; презентації в «Power Point»: «120 років від часу відкриття (1893) трипільської культури» та «400-річчя царському дому Романових»; «Чорнобиль – пересторога всім прийдешнім поколінням», «Міста-герої Великої Вітчизняної війни», «Збережемо пам'ять про подвиг», «Український народний декоративний розпис» - до Всеукраїнського дня працівників культури і майстрів народного мистецтва; «150-річчя від дня народження В. В. Городецького (1863 -1930), українського і польського архітектора, підприємця, мецената», «230 років з часу заснування (1783) міста Севастополь», «День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні», «День конституції України», «75 років від дня народження Леся Танюка (1938), українського режисера, театрознавця, громадсь-

кого діяча» та багато інших.

Сектор фонду іноземними мовами організував відео-презентації до книжково-ілюстративних виставок: «230 років від дня народження Стендаля (1783 – 1842), французького письменника», «225 років Австралії як країни», «290 років від дня народження Адама Сміта (1723 – 1790), шотландського економіста, філософа», «Історія України іноземними мовами», «Імперія дому Романових у світовій історії» та ін.

Матеріали всіх соціокультурних заходів постійно демонструються на сайті Бібліотеки та в ЗМІ.

20 листопада в рамках **Других краєзнавчих читань, присвячених пам'яті Петра Тронька** (перші проходили у листопаді 2011 року), в Національній історичній бібліотеці України відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція *«Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України»*. Особливістю цьогорічної конференції є те, що вона розпочала цикл заходів Бібліотеки з відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Організатори конференції: Міністерство культури України, НІБУ, Національна спілка краєзнавців України, КНУКіМ.

У заході взяли участь понад 60 представників бібліотек, архівів і музеїв, викладачі профільних вишів, краєзнавці-аматори з різних регіонів України. На фаховому форумі висвітлено теми: діяльність академіка П. Т. Тронька в галузі краєзнавства та відтворення

пам'яток історико-культурної спадщини України; сучасні теоретичні та методичні проблеми бібліотечного краєзнавства; питання збереження та організації фондів національними мовами; створення краєзнавчих електронних ресурсів в бібліотеках; краєзнавча бібліографія як складова бібліотечного краєзнавства; дослідження історії вітчизняних бібліотек, музеїв, архівів; популяризація краєзнавчих ресурсів, продуктів і послуг бібліотеки: досвід, інновації; взаємодія бібліотек з архівними установами, музеями, місцевими краєзнавчими осередками у напрямі вивчення історії рідного краю. Широко висвітлена тема «Т.Г. Шевченко і край».

Пленарне засідання вітальною промовою до учасників конференції відкрила Генеральний директор Національної історичної бібліотеки України, заслужений працівник культури України Скорохватава А. В. Учасників заходу привітав голова Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, кандидат історичних наук, доктор політичних наук Томенко М. В. Він розповів про підготовку до святкування 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка в державі, зокрема, презентував унікальне видання, здійснене Фондом «Рідна країна» - «Український щорічник» на 2014 рік. Цей своєрідний «Шевченківський щорічник» містить 365 уривків з поетичних і прозових творів, фактів життя, афоризмів, фрагментів живопису і графіки Тараса Шевченка тощо. Активну участь у роботі конференції взяли фахівці регіональних бібліотек:

Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, Запорізької ОУНБ ім. О. М. Горького, Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського, Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Я. Франка, Херсонської ОУНБ ім. Олеся Гончара та ін.

Враховуючи визначальну роль бібліотек, як популяризаторів краєзнавчих ресурсів, продуктів і послуг, конференція рекомендувала:

- терміново затвердити «Положення про краєзнавчу діяльність державних і комунальних бібліотечних закладів»;
- популяризувати: знання про історію та культуру народів краю шляхом залучення членів місцевих національно-культурних об'єднань, організацій і товариств до співпраці – участі в плануванні, підготовці та проведенні краєзнавчих заходів бібліотеки; БД «Міста і села України» серед бібліотечних працівників та краєзнавців України;
- продовжувати моніторинг краєзнавчої діяльності бібліотек України;
- в галузі кадрового забезпечення приділити особливу увагу підготовці висококваліфікованих спеціалістів з краєзнавства, які володіють новітніми комп'ютерними технологіями аналізу й синтезу інформації.

Під час роботи конференції відбувся обмін досвідом, ознайомлення з роботою структурних підрозділів НІБУ, демонстрація інформаційних ресурсів, книжкові виставки.

Побачив світ збірник матеріалів конференції:

Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 листоп. 2013 р. – К., 2014. – 238 с. – (II Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

НІБУ – співорганізатор і учасник наукових конференцій, які щорічно проводять УЦКД, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, НАКККіМ:

- XI Культурологічних читань пам'яті Володимира Подкопаєва «Українська культура: виклик сьогодення»
- XI Нестеровських студій
- Міжнародних Могилянських читань
- Міжнародної науково-теоретична конференції «Якість вищої освіти: українська національна ідея та європейські практики
- V Міжнародної науково-практичної конференції «Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі XXI століття: дискурси і дискусії».

Генеральний директор НІБУ А. В. Скорохватава виступила з доповідями-презентаціями:

- під час прес-конференції «Сучасна бібліотека в інформаційному просторі» в Київському університеті імені Бориса Грінченка за темою: «Місце і роль Націо-

нальної історичної бібліотеки у сучасному соціокультурному просторі»;

- на Міжнародному семінарі «П'ята школа сканування: створення, збереження та використання електронних інформаційних ресурсів в бібліотеках. Інновації щодо обслуговування користувачів електронними ресурсами» в Академічній бібліотеці Латвійського університету (м. Рига) за темою: «Національна історична спадщина України – світовий доступ в цифровому форматі».

Проводилися стажування працівників краєзнавчих структурних підрозділів ОУНБ України – групові (спільно з НАКККіМ) та індивідуальні, надавалася методична допомога аспірантам, студентам КНУКіМ з питань використання інформаційних технологій для укладення бібліографічних покажчиків.

Бібліографічний доробок історичної книгозбірні доповнив щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України за 2012 рік» в електронному варіанті.

Науково-бібліографічна діяльність, як і в минулі роки, здійснювалась на партнерських засадах з науковими установами. Зміцніли творчі стосунки з Інститутом історії, Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень, Інститутом філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України.

Потужною креативною силою інноваційного розвитку, що дозволяє генерувати нові ідеї та впроваджу-

вати їх у життя, забезпечувати реорганізацію та модернізацію бібліотеки на новій реформаторській хвилі є проектування. Бібліотекою реалізувалися такі проекти: «Електронна бібліотека «Історична спадщина України», «Історична спадщина України – світовий доступ» (в рамках співробітництва з урядом Японії), «Архіви, що під загрозою» (подано до Британської Бібліотеки), «Культура України».

Упродовж року удосконалювалася системи управління, що сприяло розвитку Бібліотеки.

Однією з найважливіших складових діяльності Історичної книгозбірні був якісний підбір персоналу, створення належних умов для підвищення результативності праці, професіоналізму фахівців, розвитку їхньої ділової ініціативи та активності.

В Бібліотеці впроваджено комплекс заходів по підвищенню кваліфікації, що включає цикли виробничих навчань у структурних підрозділах, оволодіння сучасними комп'ютерними технологіями на робочих місцях і в Інституті післядипломної освіти НАКККіМ, і навчання в аспірантурі КНУКіМ та НАКККіМ, і самоосвіту, освоєння досвіду колег в Україні і поза її межами.

На виконання «Заходів з удосконалення кадрової роботи з персоналом в НІБУ на 2011-2015 рр.» та наказу по Бібліотеці «Про підсумки атестації» продовжено: поповнення колективу молодими співробітниками, формування кадрового резерву Бібліотеки, направлен-

ня на навчання працівників, які не мають бібліотечної освіти. Крім того,

- визначено оптимальну структуру НІБУ з метою подальшого перетворення Бібліотеки в сучасний бібліотечно-інформаційний центр з питань історії України та історичного краєзнавства;

- здійснено технологічні процеси щодо збереження, розвитку і використання електронних інформаційних ресурсів Бібліотеки з метою ефективного доступу до них користувачів через телекомунікаційні мережі;

- забезпечено функціонування автоматизованих робочих місць (АРМ) співробітників, що використовують систему ІРБІС та локальну мережу;

- впроваджено інноваційні інформаційні технології в бібліотечну діяльність НІБУ.

2014 р.

НІБУ готується до відзначення 75-річного ювілею.

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОБОТИ НІБУ (1939-2013 рр.)

Рік	Фонд (тис.)	Придбано прим. книг	Книго- видача	Кількість читачів	Кількість відвідувань	Кількість співробітників
1	2	3	4	5	6	7
1939	400000					5
1940	500000			138		
1941						8
1942	180000					8
1943						
1944						
1945						
1946	90000					28
1947	243000					11
1948						
1949						18
1950						
1951						
1952	235805	11226	49929	1000	19200	25

1953	290251	11107	138999	1385	24226	
1954		10289	124272	1997	25680	25
1955						
1956						25
1957						
1958		12293	148077			31
1959			50600	1774	22081	
1960	367167	18706	75750	3500		
1961	386495	22101	121354	5030		
1962	406805	21366	122915	5423		36
1963		35642	130691	5445	36352	38
1964						40
1965	520974	96957	133286	6311	33159	
1966						
1967			133905	5449	29472	
1968			143169	5500	30862	
1969	572546	39715	155400	6000	33215	78
1970	572546	40360	165357	6007	33145	85
1971	588023	30600	183630	6445	43756	85
1972	601612	33449	215548	7088	44278	93
1973	612060	32044	239660	7587	53157	100

1	2	3	4	5	6	7
1974	614570	31800	250102	7767	54988	106
1975	636428	35720	286807	7902	58185	104
1976	646658	41122	298267	8133	58995	99
1977	653011	43243	313469	8678	70045	100
1978	671022	42946	393273	11875	92310	111,5
1979	690524	46505	455526	13100	105235	124,5
1980	685063	46350	496317	13698	115634	115
1981	701539	30576	545115	14580	123953	125
1982	721637	31449	563570	15088	124172	118
1983	736956	44921	508706	11681	112163	115
1984	734175	46414	545450	13367	113330	115
1985	745699	45095	567435	14232	119739	113
1986	743266	42981	552852	14108	118038	113
1987	757717	24318	571786	15607	126666	99
1988	749982	43432	567890	15480	112997	129
1989	755059	43370	374285	15638	84987	135
1990	754260	43687	356141	16130	88860	135
1991	756967	40333	372689	16718	82479	127
1992	752532	32227	315517	16739	83137	123
1993	747470	30857	262087	12554	66426	123
1994	751368	25732	306580	13309	68003	113

1995	740912	31520	323710	13713	61851	116
1996	745909	29989	317753	14075	65796	130
1997	742983	24609	306305	14327	67305	135
1998	739435	8988	302228	13513	63992	124
1999	738155	15037	304103	14104	68342	127
2000	732720	20698	309795	13932	69715	127
2001	728624	23764	309417	13521	69325	126
2002	723787	22988	253866	13384	59761	127
2003	728793	9207	220658	12171	52072	127
2004	732169	8378	290317	12688	58256	127
2005	734352	4994	259728	15064	61170	127
2006	735945	4216	263025	12865	52074	127
2007	737879	6692	244876	12537	44030	127
2008	740284	6834	274553	12955	44286	116
2009	742638	6420	277167	13089	44753	116
2010	744306	6294	299915	19793	57514	127
2011	744051	7915	353033	23364	98769	127
2012	752999	8948	453601	43468	202928	127
2013	749167	9303	498627	34300	247716	127

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ САЙТУ НІБ УКРАЇНИ (2011-2013 рр.)

Рік	Кількість користувачів сайту	Кількість переглядів Веб-ресурсу
2011	10 081	48 250
2012	24 834	143 784
2013	18 125	182 705

nibu.kiev@ukr.net
nibu.kiev.ua
facebook.com/historicallib
twitter.com/historicallib

**Графічний дизайн обкладинки та
комп'ютерна верстка:**
Таранюк-Русанівський К. Г.